



Bakalářská práce

Komparace logopedické prevence v mateřských školách běžného typu

Studijní program:

B0111A190016 Speciální pedagogika

Autor práce:

Barbora Tišáková

Vedoucí práce:

Mgr. Jiřina Jehličková

Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2024



Zadání bakalářské práce

Komparace logopedické prevence v mateřských školách běžného typu

| | |
|--------------------------|---|
| <i>Jméno a příjmení:</i> | Barbora Tišáková |
| <i>Osobní číslo:</i> | P21000230 |
| <i>Studijní program:</i> | B0111A190016 Speciální pedagogika |
| <i>Zadávací katedra:</i> | Katedra sociální práce a speciální pedagogiky |
| <i>Akademický rok:</i> | 2022/2023 |

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Popsat a porovnat, jakým způsobem probíhá logopedická prevence v rámci mateřských škol běžného typu v okrese Louny v porovnání s mateřskými školami hlavního města Prahy.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie: Narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1110-2.

LIPNICKÁ, M., 2013. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Praha: Portál. SBN 978-80-262-0381-0

MORÁVKOVÁ, M., a kol., 2023. *Katalog podpůrných opatření – Metodika aplikace podpůrných opatření v předškolním vzdělávání*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-629-7.

SMOLÍK, F., SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, G., 2015. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4240-3.

ZAJITZOVÁ, E., 2011. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. 1. vyd. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-14-1.

Vedoucí práce:

Mgr. Jiřina Jehličková

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

21. června 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 26. dubna 2024

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 28. března 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní magistře Jiřině Jehličkové, vedoucí mé bakalářské práce, za odborné vedení, za poznatky a připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce. Děkuji také všem mateřským školám, které se zapojily do dotazníkového šetření, zejména jejich zaměstnancům za poskytnutí cenných informací. Velké poděkování patří mému příteli, rodině a blízkým za podporu během celého studia.

Anotace

Tématem bakalářské práce je komparace logopedické prevence v mateřských školách běžného typu. Cílem práce bylo popsat a porovnat, jakým způsobem probíhá logopedická prevence v rámci mateřských škol běžného typu v okrese Louny v porovnání s mateřskými školami hlavního města Prahy.

Teoretická část umožní čtenáři seznámit se s hlavními pojmy, jako jsou komunikace, řeč, ontogeneze lidské řeči, jazykové roviny a logopedická prevence. Tato část dále specifikuje období vývoje dětské řeči, charakterizuje faktory ovlivňující vývoj řeči, poukazuje na témata související s logopedickou prevencí, popisuje oblasti a metody logopedické prevence. Dále charakterizuje rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a popisuje úlohu učitele při logopedické prevenci.

Praktická část bakalářské práce byla uskutečněna prostřednictvím dotazníkového šetření. V tomto úseku práce popisuje a porovnává způsob, průběh a metody logopedické prevence ve vybraných mateřských školách ze dvou odlišných lokalit. Snaží se zjistit, jaké jsou mezi nimi podobnosti či odlišnosti. V závěru práce porovnává a vyhodnocuje získané informace.

Klíčová slova: logopedická prevence v mateřských školách, řeč, komunikace, předškolní vzdělávání, vývoj dětské řeči, komparace

Annotation

The topic of the bachelor's thesis is a comparison of logopedic prevention in the ordinary type of nursery schools. The aim of the work was to describe and compare how speech therapy prevention is carried out within ordinary nursery schools in the district of Louny in comparison with nursery schools in the capital city of Prague.

The theoretical part will help the reader to become familiar with the main terms such as communication, speech, ontogeny of human speech, language levels and speech therapy prevention. This part further specifies the period of child speech development, characterizes the factors affecting speech development, points out topics related to speech therapy prevention, describes the areas and methods of speech therapy prevention. It also characterizes the Framework education programme for preschool education and describes the role of the teacher in speech therapy prevention.

The practical part of the bachelor's thesis was carried out through a questionnaire survey. In this section are described and compared the methods and course of speech therapy prevention in selected nursery schools from two different locations. It aims to find out what the similarities and differences are between them. In the end, the work compares and evaluates the informations obtained.

Keywords: speech therapy prevention in nursery schools, speech, communication, preschool education, child speech development, comparison

Obsah

| | |
|---|----|
| Seznam grafů | 6 |
| Seznam použitých zkratk..... | 7 |
| Úvod..... | 8 |
| Teoretická část..... | 9 |
| 1. Vymezení základních pojmů | 9 |
| 1.1 Komunikace | 9 |
| 1.2 Řeč..... | 10 |
| 1.3 Jazyk | 10 |
| 2. Vývoj řeči a komunikačních schopností u dětí předškolního věku | 11 |
| 2.1 Ontogeneze lidské řeči..... | 11 |
| 2.2 Jazykové roviny..... | 16 |
| 2.3 Faktory ovlivňující vývoj řeči | 18 |
| 2.3.1 Biologické faktory..... | 18 |
| 2.3.2 Psychosociální faktory..... | 19 |
| 2.3.3 Bilingvismus | 20 |
| 3. Logopedická prevence v předškolním vzdělávání..... | 20 |
| 3.1 Pojem logopedická prevence..... | 20 |
| 3.2 Logopedické poradenství a logopedická depistáž | 21 |
| 3.3 Oblasti a metody logopedické prevence | 23 |
| 3.3.1 Rozvoj v oblasti foneticko-fonologické..... | 23 |
| 3.3.2 Rozvoj v oblasti lexikálně-sémantické | 24 |
| 3.3.3 Rozvoj v oblasti morfologicko-syntaktické..... | 25 |
| 3.3.4 Rozvoj v oblasti pragmatické..... | 26 |
| 3.3.5 Další oblasti rozvoje | 26 |
| 4. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání | 28 |
| 4.1 Oblast Jazyk a řeč | 29 |

| | |
|---|----|
| 5. Úloha učitele při logopedické prevenci | 29 |
| 5.1 Kompetence učitele z hlediska rozvoje jazyka a řeči..... | 29 |
| 5.2 Komunikační kompetence učitele | 30 |
| Praktická část | 31 |
| 6. Metodologie..... | 31 |
| 6.1.1 Cíl průzkumu | 31 |
| 6.1.2 Průzkumné otázky | 31 |
| 6.1.3 Zvolená metoda a průběh šetření..... | 31 |
| 6.1.4 Vzorek respondentů..... | 32 |
| 7. Interpretace a výsledky průzkumného šetření..... | 33 |
| 8. Shrnutí a komparace získaných informací..... | 54 |
| 8.1 Zhodnocení průzkumných otázek | 55 |
| 9. Návrhy pro zkvalitnění logopedické prevence..... | 58 |
| Závěr | 60 |
| Použité zdroje..... | 62 |
| Přílohy | 64 |

Seznam grafů

| | |
|--|----|
| <i>Graf 1: Lokalita MŠ</i> | 33 |
| <i>Graf 2: Počet tříd v MŠ</i> | 34 |
| <i>Graf 3: Pozornost věnovaná prevenci</i> | 35 |
| <i>Graf 4: Působení respondentů v MŠ</i> | 35 |
| <i>Graf 5: Pedagogické vzdělání respondentů</i> | 36 |
| <i>Graf 6: Vzdělání respondentů v oblasti logopedie</i> | 37 |
| <i>Graf 7: Věkové složení tříd v MŠ</i> | 39 |
| <i>Graf 8: Věkové kategorie při logopedické prevenci</i> | 40 |
| <i>Graf 9: Způsob realizace logopedické prevence</i> | 41 |
| <i>Graf 10: Logopedická prevence v režimu dne</i> | 42 |
| <i>Graf 11: Četnost logopedické prevence</i> | 43 |
| <i>Graf 12: Pověřený pracovník</i> | 44 |
| <i>Graf 13: Vybavení pro realizaci logopedické prevence</i> | 45 |
| <i>Graf 14: Metody logopedické prevence</i> | 46 |
| <i>Graf 15: Záznam v pedagogické diagnostice</i> | 47 |
| <i>Graf 16: Počet dětí navštěvující logopeda</i> | 48 |
| <i>Graf 17: Spolupráce MŠ s logopedem</i> | 49 |
| <i>Graf 18: Péče o děti s odlišným mateřským jazykem</i> | 50 |
| <i>Graf 19: Spolupráce s rodiči</i> | 51 |
| <i>Tabulka č. 1: Jak vnímají pedagogové svou roli při realizaci logopedické prevence</i> | 53 |

Seznam použitých zkratk

MŠ – mateřská škola

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

OMJ – odlišný mateřský jazyk

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá tématem logopedické prevence v mateřských školách běžného typu. Důvodem, proč jsem se rozhodla pro komparaci dané problematiky ve dvou oblastech je, že jsem měla možnost poznat, jakým způsobem probíhá výchovně vzdělávací proces v mateřských školách z obou vybraných lokalit.

V lounském regionu, odkud pocházím, jsem poznala různé instituce již od mé praxe na střední pedagogické škole, následně i jako zaměstnanec. Začínala jsem na pozici asistenta pedagoga, jako učitelka v mateřské škole jsem později působila až v Praze. Důležitost komunikace a řeči jsem si uvědomovala od počátku mého působení, což mě vedlo také ke studiu speciální pedagogiky. Ve třídě jsem byla asistentem pedagoga především kvůli chlapci se speciálními vzdělávacími potřebami a pro jeho zdravý vývoj bylo důležité poskytnout mu v mateřské škole možnost komunikace s okolím a začlenění se do kolektivu. Jako učitelka v mateřské škole v Praze jsem se přesvědčila o významu rozvoje komunikace a řeči, zejména díky dětem s odlišným mateřským jazykem. Pro tyto děti bylo potřeba zajistit podnětné prostředí pro jejich rozvoj a nastavit vhodné podmínky v celé třídě. Vzhledem k těmto faktorům jsem se rozhodla pro komparaci logopedické prevence dvou odlišných lokalit. Chtěla bych specifikovat logopedickou péči z obou oblastí, popsat její odlišnosti, ale také podobnosti.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se věnuje problematice logopedické prevence, která je dále rozvedena do několika podtémat. Začíná s vysvětlením základních pojmů, jako jsou komunikace, jazyk a řeč. Dále se věnuje ontogenezi lidské řeči, jazykovým rovinám a specifikuje období vývoje dětské řeči. Poukazuje na faktory ovlivňující vývoj řeči a témata související s logopedickou prevencí. Charakterizuje oblasti a metody logopedické prevence. V závěru se věnuje rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání a popisuje úlohu učitele při logopedické prevenci. Praktická část práce popisuje průběh průzkumného šetření, specifikuje konkrétní otázky týkající se logopedické prevence a její realizace. Pro získání informací byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Závěrem práce vyhodnocuje přístup k logopedické prevenci v mateřských školách běžného typu z dvou rozdílných lokalit.

Teoretická část

1. Vymezení základních pojmů

1.1 Komunikace

Komunikací se obecně rozumí lidská schopnost, při které za pomoci výrazových prostředků člověk vytváří, buduje a udržuje mezilidské vztahy. Výraz komunikace pochází z latinského slova *communicatio*, což znamená spojovat či sdělovat. Pro utváření lidské osobnosti, mezilidských vztahů, při interakci a participaci je komunikace klíčová a významná. Komunikace slouží jako vzájemné ovlivňování, probíhá tedy minimálně mezi dvěma účastníky, kteří vzájemně sdílí své pocity, myšlenky a také slouží jako přenos informací (Klenková 2006, s. 25).

Mezi základní komunikační formy patří komunikace verbální, neverbální a paralingvistická, navzájem se doplňují a zároveň může jedna forma suplovat druhou. Verbální komunikace je mluvená, komunikace psaná je v grafické podobě, nebo ji lze sdělovat prostřednictvím určitých symbolů např. Braillovo písmo či komunikace pomocí znakování. Komunikace neverbální neboli neslovní se projevuje v pohybech hlavy a těla, prostřednictvím mimiky, gest, pohledu, postoje a vzdálenosti, k těmto projevům se řadí také komunikace činem. Paralingvistická komunikace se více vztahuje k verbálnímu projevu, patří sem využívání pomlky, tón hlasu, rychlost projevu, hlasitost, melodie, rytmus a kadence. Tato forma celistvě dotváří mluvený projev vzhledem k situaci (Lipnická 2013, s. 8).

Lze rozlišovat šest fází komunikace. Vznik myšlenky, nápadu či názoru a obsah v mysli komunikátora je první fází, nazývá se ideová geneze. Poté je zakódování, to nastává při vyjádření myšlenky ve slovech, symbolech, znacích a pohybech. Další fází je přenos, představuje pohyb nebo sdělení od vysílajícího k příjemci jako vysílaný obsah. Následuje příjem, ten označuje moment, kdy obsah doputuje k příjemci. Předposlední fází je dekodování a výklad neboli interpretace sděleného příjemcem. Poslední fází je akce, kterou příjemce reaguje na přijatou zprávu (Klenková 2006, s. 28).

Komunikační schopnost patří k hlavním lidským schopnostem, je to základní proces pro vznik a existenci každé společnosti. Pokud používáme ke komunikaci řeč, vědomě prostřednictvím jazyka využíváme složitý systém znaků a symbolů ve všech jeho formách (Dlouhá 2017).

1.2 Řeč

Beranová (2002, s. 9) uvádí vznik řeči při vzájemném kontaktu mezi lidmi, na základě používání různých zvuků, kterým byl přiřazován určitý význam. Nyní je lidská řeč považována za nejdokonalejší dorozumívací prostředek.

Řeč je prostředkem komunikace, lidé ji používají k dorozumívání. Jedná se o přenos informací, emocí či myšlenek. Mezi charakteristické rysy řeči patří to, že je vázána od jedince k jiným a určuje „oblast my“. Podstatným rysem je dále vnímání řeči, jde o to, že ji obvykle neregistrujeme a soustředíme se skrze ni na její sdělení, co se v řeči říká. Lidská řeč se odvíjí od kognitivních procesů v mozku a schopnosti myšlení. Zevní řeč je označení pro řeč mluvenou, je to schopnost sdělovacích prostředků vyjádřená mluvidly. Vnitřní řeč označuje tu část řeči, která probíhá pouze v našich myšlenkách, jejich chápání, uvažování, uchování a vyjádření myšlenek za pomoci slov (Klenková 2006, s. 27).

Škodová (2007, s. 25) uvádí, že řeč je individuální schopnost jedince, člověka, který se dorozumívá za pomoci jazyka. Řeč je charakteristická svou univerzálností, znamená to, že řeč není předem omezena na určenou významovou oblast a dokáže tedy vyjadřovat úplně všechno. Řeč není vrozenou schopností, patří k lidským schopnostem, které se od počátku života utvářejí a formují. Každý člověk se rodí s danými dispozicemi v sobě, ty jsou v průběhu přirozeného vývoje a za pomoci logopedické prevence rozvíjeny správným směrem.

1.3 Jazyk

Řeč je projevem individuálním, zatímco jazyk je projevem společenským. Jazyk lze chápat jako rozmanitý systém specifických zvukových a druhotných prostředků, jazykových kódů. Je používán k vyjadřování a slouží jako nástroj řeči, aby mohl člověk mluvit, je třeba znát jazyk. Jazykovou kompetencí míníme znát a ovládat určitý vyjadřovací systém, který má také své pojmenování, například čeština, avšak jazykovým systémem může být i znakový jazyk.

Člověk je schopen naučit se během života dokonce několik jazyků. Při logopedické prevenci je pro nás podstatný zejména mateřský jazyk, se kterým se dítě setkává od útlého věku a je předpoklad, že jej bude užívat v průběhu života (Klenková 2006, s. 27).

Přirozený jazyk má svou specifickou strukturu, psychologickou a sociální dimenzi. Jazyk je také chápán jako hlavní prostředek pedagogické komunikace. Mezi základní jazykové dovednosti patří poslech a čtení s porozuměním, to jsou tzv. receptivní dovednosti, zatímco ústní a písemný projev se řadí mezi produktivní dovednosti (Průcha 2009, s. 117).

2. Vývoj řeči a komunikačních schopností u dětí předškolního věku

2.1 Ontogeneze lidské řeči

Ontogeneze řeči sleduje vývoj řeči a jazyka během života dítěte. Ontogenetický vývoj řeči bývá zpravidla dokončen kolem 6. roku života. U každého jedince je individuální, probíhá v několika stádiích a ty se vzájemně prolínají. Zdravý vývoj řeči se vyznačuje tím, že žádné ze stádií není vynecháno, avšak může se individuálně lišit jejich délka a trvání, což závisí na osobnosti daného dítěte. Jinak tomu je při narušené komunikační schopnosti, kdy je vynechání či přeskočení jednotlivých stádií možné a přirozený vývoj je narušen. Vývoj řeči a jazyka nejčastěji autoři rozdělují na dvě hlavní etapy, první je přípravná fáze nebo také období předřečové, druhá a následující fáze je vývoj vlastní řeči (Lechta 2005).

Období předřečové

Ontogenetický vývoj, který popisuje Smolík (2007) se začíná již v prenatálním stádiu vývoje. Zde dochází k prvnímu kontaktu s lidskou řečí a jazykem. S vývojem řeči souvisí také sluch, percepční dovednosti a genetická vybavenost jedince. Dítě dokáže vnímat zvuky, především hlas matky a rozezná jeho melodii. Slyšící děti vnímají různé druhy zvuků ještě před narozením. Toto období nazývá Smolík jako předjazykové, jiní autoři jako předřečové.

Období pragmatizace (0.–1. rok)

Prvním samotným projevem dítěte bývá ihned po porodu křik při pláči. Nejprve křik nemá žádné emocionální zabarvení, je to pouhý reflex. Je také známkou toho, že nastala změna při dýchání dítěte, které bylo odděleno od matčina organismu. Řada autorů vnímá tento projev jako ukazatel zdraví novorozence. Dovednosti, které jsou potřeba pro zdravý vývoj řeči, jako je sání, polykání a žvýkání, jsou rozvíjeny již v prvních dnech života dítěte.

Později dítě poznává, že pláčem může upoutat pozornost, především matky, která následně uspokojí jeho potřeby (Bytešníková 2007).

Vokalizaci zvládají děti už od narození, při křiku však nejsou zcela ovládnuty artikulační orgány. Jazyk, rty a ústa začne dítě při hlasových projevech používat postupně. Prvními artikulovanými projevy jsou broukání či žvatlání, tyto zvuky děti vyvolávají přibližně od tří měsíců věku. V osmi měsících si dítě dokáže zapamatovat slyšená slova, která se v řeči často objevují a při jejich poslechu mohou v dítěti vyvolávat jakýsi pocit jistoty (Smolík 2007).

Klenková (2006) uvádí šestý týden věku dítěte jako přeměnu, kdy a můžeme sledovat změny u hlasu dítěte, který začíná být citově zabarvený. Nejprve dítě dokáže vyjadřovat nelibost, většina hlasových projevů se začíná tvrdým a ostrým hlasovým začátkem. Naopak pocity libosti se začínají měkce, výrazy libosti se z pravidla objevují později ve věku od dvou do tří měsíců věku. S příchodem měkkého hlasového začátku začíná být hlas dítěte melodičtější, což se projeví například při broukání.

První zvuky se formují nejčastěji v hrdle a v zadní části dutiny úst. Častým jevem u neslyšících dětí je, že tyto spontánní reflexivní vokalizace přestanou produkovat. Již během období žvatlání lze sledovat jistou podobnost mezi vokalizací dítěte a jazykem, kterému je dítě vystaveno. Tuto fázi lze považovat za přímý nácvik na produkci vlastní řeči (Smolík 2007).

Bezděková (2014) rozděluje období žvatlání na dvě části, období pudového žvatlání, které se objevuje v rozmezí tří až šesti měsíců. V druhé polovině prvního roku života se u dítěte projevuje napodobivé žvatlání. To znamená, že začíná používat hlásky mateřského jazyka, který dítě obklopuje a napodobuje zvuky ze svého okolí. Do nápodoby patří také rytmus, tempo a melodie, kterou slyší v řeči svých nejbližších.

Období sémantizace (1.–2. roky)

V rozmezí osmého až devátého měsíce je dítě schopné rozeznat významy slov v souvislosti s danou situací. V té době dítě zvládá porozumět často používaným výrazům v běžné komunikaci. Porozumění řeči zpravidla předchází vlastnímu řečovému projevu. Počáteční chápání významů slov a krátkých vět je pro dítě spojeno s potřebami a jejich uspokojením. Na základě běžně používaných slov se postupně buduje pasivní slovní zásoba.

Ve věku kolem jednoho roku je dítě schopné reagovat na verbální stimuly z okolí, což značí porozumění některým z nich. Tato reakce se projevuje také v rámci sociální interakce mezi dítětem a jeho okolím (Průcha 2011, s. 46).

Období předřečové je ukončené přibližně v jednom roce věku dítěte a tato etapa se postupně překlene do období vlastního vývoje řeči. Velké změny nastávají v komunikaci, především po kvalitativní stránce komunikace. Dítě nabývá schopnosti slovně označit předměty, činnosti a osoby, zvládá vyjadřovat radost či zlost a za pomoci komunikace má vliv na své okolí (Vágnerová 2012).

S dovršením prvního roku dítěte se objevují první slova, avšak toto rozpětí je velmi široké. Otázkou je, zda v tomto věku dítě již porozumělo významové stránce slov, nebo se jedná o napodobivé žvatlání. Významy prvních slov označují osoby a předměty z nejbližšího okolí dítěte. Dále mají nejčtenější zastoupení pozdravy, slovní hry, později pokyny a onomatopoeie (Smolík 2007).

První slova jsou často označována jako holofráze, dokud nedojdou významu. Jazykové prostředky u dětí jsou z počátku omezené, proto můžeme sledovat, že se děti prostřednictvím slov snaží předat třeba i celou větu, když pochopí jejich význam. Smolík (2007) uvádí: slovo „ham“ může znamenat něco mnohem složitějšího, například „dej mi prosím něco k jídlu“. U prvních slov z pravidla platí, že porozumění předchází reprodukci. Děti znají různé stránky jazyka dříve, než začnou jazyk samy vědomě používat.

V komunikaci dítě užívá gestikulaci, pláč i mimiku, což může kompenzovat význam sdělení. Na přelomu roka a půl až dvou let se řeč začíná prudce kvalitativně i kvantitativně rozvíjet. Toto stádium se vyznačuje tím, že dítě opakuje po dospělých a používá mluvení jako činnost (Kutálková 2005).

V tomto období se uvádí, že děti disponují slovní zásobou padesáti až sta slov. Koncem druhého roku života slovní zásoba začne narůstat. Zde nastávají kvalitativní změny a Smolík (2007) vysvětluje jev označovaný jako „slovníkový spurt“, dochází při něm k rychlému nárůstu slovníku, a tedy slovní zásoby. Tento jev vzniká v důsledku osvojení symbolického principu, kdy dítě zjistí, že každý předmět má své pojmenování. Děti disponují schopností tzv. rychlého mapování, jsou schopny rychle odhadnout význam slov a zapamatovat si je. Tato schopnost se rozvíjí mezi druhým a čtvrtým rokem.

Díky zpětné reakci od dospělých a jejich častým napodobováním dítě rozvíjí a rozšiřuje aktivní slovní zásobu. Za pomoci spojování slov začíná dítě tvořit krátké jednoduché věty, s gramatikou a slovosledem napodobuje při mluvení své nejbližší okolí, v tomto období vznikají tzv. analogie, kdy dítě usuzuje na základě podobnosti (chci k mamince – tatínce), dalším častým jevem je komolení víceslabičných slov. Dítě se učí používat zájmena a rozdíly mezi ty a já. K vyjádření zájmena „já“ děti často používají své jméno. např. „Elinka malovala obrázek“. Při důsledné výchově děti zvládnou porozumět jednoduchým pokynům a reagovat na ně (Bezděková 2014).

Období lexemizace (2.–3. rok)

Mezi druhým a třetím rokem dítě touží aktivně komunikovat a vyžaduje zpětnou vazbu svého okolí. Občas může nastat zklamání, pokud se dítěti nedaří komunikovat tak, jak by si přálo (např. při nepochopení ze strany dospělého). V tomto věku nastává období prvních otázek, například: „Kdo je to?“, „Co je to?“. Obvykle v této fázi dítě chápe pojmy „já – moje“, zná své jméno a zvládne ho vyslovit, zná rozdíl „malý – velký“, rozumí pojmenování časových pojmů (den – noc), chápe svou úlohu při komunikaci a reaguje na situace. V této fázi dítě disponuje slovní zásobou cca 1 000 slov (Lechta 2003, s. 33).

Dítě se seznamuje s gramatikou a začíná správně používat tvary slov, ke znalosti podstatných jmen se přidávají citoslovce, slovesa a ve slovní zásobě se objevují také přídavná jména a zájmena. Do věku tří let by dítě mělo zvládnout artikulovat většinu hlásek svého mateřského jazyka. Jde o především o samohlásky a většinu souhlásek (Vágnerová 2012, s. 120–133).

Období gramatizace (3.–4. rok)

Na rozmezí třetího a čtvrtého roku života dítěte se rozvíjí logické a abstraktní myšlení. Nastává rozvoj myšlenkových operací, konkretizace slov. Ve třech letech již dítě dokáže zformulovat problém a poprvé začíná vytvářet také vlastní strategie řešení (Klenková 2006, s. 37). V tomto období se mohou projevit překážky v řeči, důsledkem obtížných myšlenkových operací. Jde o zasekávání při mluveném projevu nebo těžkost při opakování. Dítě zvládá používat minulý čas, užívá předložky „na“, „v“, „do“ a jednoduché i množné číslo. Umí odpovědět na jednoduché otázky a rozpozná základní protiklady. Dítě zná nejen

své jméno, ale také jména svých rodinných příslušníků, zná svůj věk a zapamatuje si také adresu. V gramatice ubývají chyby a dítě se postupně učí ji ovládat (Vágnerová 2012).

Děti stále chybují u hlásek, které si jsou podobné sluchově či artikulačně. Náročné jsou pro dítě sykavky C, S, Z, Č, Š, Ž a hlásky L, R, Ř. Kromě těchto hlásek by čtyřleté dítě mělo již zvládat výslovnost všech ostatních hlásek fonemického systému (Vágnerová 2012).

Období intelektualizace (po 4. roce života)

Stádium, kdy se stabilizuje spojení mezi kognitivními funkcemi a řečí nazýváme intelektualizace, objevuje se kolem čtvrtého roku života a trvá až do dospělosti. Neustále se rozšiřuje slovní zásoba, dochází k porozumění významů nových, ale i známých slov, upevňuje se gramatika. Ve věku čtyř let již dítě užívá všechny slovní druhy, ovládá skloňování slov, zvládá tvořit protiklady a rozlišuje fonematically podobná slova (Klenková 2006, s. 37).

Období do šestého roku je velmi významné pro osvojování mluvené řeči. Důležitý je prostor pro vyjádření dítěte, vhodné aktivity jsou také reprodukce slyšeného či popis děje. Dítě napodobuje, co slyší, rozlišuje, rozděluje, rozumí a uplatňuje v komunikaci. V tomto věku je typické, že na sebe dítě rádo za pomoci řeči upozorňuje a vyžaduje interakci, často nejen s dospělými, především také s vrstevníky (Bytešníková 2012, s. 21).

Verbální dovednosti se zdokonalují ve své formě i po obsahové stránce. Děti v předškolním věku chápou a používají jazyk na úrovni rozvoje svých poznávacích procesů, tedy myšlení. Zlepšuje se chápání významu slov, dítě vnímá komplexnější vztahy mezi jevy a ději. Dítě verbální projev, který slyší od dospělého, napodobuje a zároveň selektuje podstatné, nejlépe si pamatuje známá slova, která se následně učí použít svým způsobem nebo slovní spojení a složení více slov. Kromě řeči se velkou rychlostí rozvíjí také jemná a hrubá motorika, zraková i sluchová percepce, paměť a sebeobsluha i fyzická obratnost (Vágnerová 2012, s. 214–215).

V tomto období se určuje u předškolních dětí školní zralost. Dítě zvládá pojmenovat věci a jevy kolem sebe, dokáže popsat vztahy mezi předměty, osobami a úkazy, umí interpretovat a vyprávět obsah krátkého sdělení. Dítě by mělo umět naslouchat, přirozeně navázat kontakt a vést dialog. Aktivní slovní zásoba se pohybuje kolem 3000 slov, řeč by měla být plynulá, gramaticky a intonačně správná. Mohou se objevovat drobné chyby

ve slovosledu. V tomto věku také dítě ovládá artikulaci většiny hlásek, v některých případech se stále vyskytuje vadná výslovnost sykavek a hlásek R, Ř (Bezděková 2014).

Ukončení vývoje

Ukončení ontogenetického vývoje řeči sledujeme mezi 6. a 7. rokem života dítěte, pokud vývoj není ukončen ani po 7. roce života, nelze ve většině případů očekávat spontánní nápravu. V období nástupu do školy dochází také k dozrávání centrální nervové soustavy. Proto je toto období ideální k rozvoji poznávacích procesů, jako jsou pozornost, myšlení a paměť. U každého jedince je tento proces individuální, což je potřeba brát v potaz při posuzování školní zralosti. Dokončení i průběh vývoje řeči závisí na mnoha souvisejících faktorech (Vágnerová 2012).

2.2 Jazykové roviny

Z hlediska jazykových rovin lze pozorovat vývoj řeči dítěte, sledovat, zda vývoj řečových, jazykových a komunikačních dovedností odpovídá věku dítěte a hodnotit, zda se jedná o fyziologický vývoj či dochází k odchylkám či narušení ve vývoji řeči dítěte.

Foneticko-fonologická rovina

Rovina zaměřená na rozvoj výslovnosti, a tedy zvukový obsah řeči je foneticko-fonologická rovina. Již od šesti měsíců věku se dítě seznamuje s jednotlivými hláskami, pudové žvatlání se mění na napodobující. Výslovnost se začíná formovat krátce po narození dítěte a tento vývoj trvá přibližně do pěti až sedmi let (Klenková 2006, s 39–40).

Důležitá je správná fixace hlásek, dítě začíná samohláskami, které jsou pro vyslovení nejsnadnější. Ze souhlásek začínají děti nejprve používat P, B, M, F, V či D, N, T. Obtížné na výslovnost jsou sykavky a měkké hlásky. Nejobtížnější pro osvojení jsou vibranty R, Ř a také hláska L. Do pěti let se nesprávná výslovnost vyskytovat může, je považována za fyziologickou. Pokud je však tato hranice překročena, nebo pokud se nejedná o fyziologickou vadu, ale patologickou výslovnost hlásky, je třeba vyhledat pomoc odborníka (Zajitzová 2011, s 67).

Lexikálně-sémantická rovina

Tato rovina se pojí se slovní zásobou. Nejprve dítě poznává pasivně, slova samo nepoužívá, ale seznamuje se s nimi. Později si slovní zásobu osvojuje aktivně, kdy se nová slova učí používat. Pasivní slovní zásoba se formuje již od 10. měsíce věku, teprve v jednom roce dítě začne mluvit a aktivní slovní zásoba se navyšuje (Klenková 2006, s. 38–39). V průběhu vývoje nastává období otázek, nejprve se ptá okolí a seznamuje dítě s předměty kolem něj, potom se začne ptát dítě. V roce činí aktivní slovní zásoba přibližně 5-7 slov, ve dvou letech kolem 200 slov, ve třech letech užívá dítě cca 1000 slov, kolem 4 let je to 1500 slov a v šesti letech by se měla aktivní slovní zásoba dítěte pohybovat v rozmezí 2500 až 3000 slov (Zajitzová 2011, s. 66).

Pragmatická rovina

Se sociální stránkou řeči souvisí rovina pragmatická, jde o uplatnění komunikačních schopností ve společnosti. Při komunikaci je dítě schopné reagovat na určitou situaci od období mezi druhým až třetím rokem. Již v tomto období chápe svou komunikační roli, osvojuje si mateřský jazyk společně s jeho pravidly a užívá komunikační vzorce. Dítě je schopné vycítit, co daná situace znamená, ještě před pochopením konkrétních slov (Zajitzová 2011, s. 66). V komunikaci dítě vnímá a projevuje emoce, při komunikačním záměru dítě dosahuje svého cíle. S pomocí neverbálních prvků působí na své okolí. Předškolní dítě chápe sdělení a zadání, rozumí příběhům a dokáže je převyprávět. Zvládá formulovat věty a souvětí se správným tvaroslovím, vede smysluplný dialog, umí naslouchat (Klenková 2006, s. 39–40).

Morfologicko-syntaktická rovina

U morfologicko-syntaktické roviny sledujeme gramatiku. Tato rovina se začíná opakováním slabik, kdy vznikají první slova, ta nejprve nahrazují i celé věty. Dítě neskloňuje, neumí časovat, užívá 1. pád a infinitiv. Z jednoslovných vět později vznikají dvouslovné, nejprve dítě umí používat podstatná jména, a citoslovce, poté slovesa a přídavná jména (Zajitzová 2011, s. 66). Mezi druhým a třetím rokem začíná dítě skloňovat a užívá množné číslo. V období třetího až čtvrtého roku začíná používat všechny slovní druhy, zvládá tvořit souvětí. Správnou skladbu slov se učí za pomoci přenosu, za pomoci analogie.

Od čtyř let věku lze pozorovat narušený vývoj řeči v případě dysgramatismu, do té doby se jedná o běžný úkaz v řeči dítěte (Klenková 2006, s. 37–38).

2.3 Faktory ovlivňující vývoj řeči

2.3.1 Biologické faktory

Tyto vlivy nejsou do jisté míry ovlivnitelné, jedná se totiž o vrozené a dědičné predispozice. Vývoj řeči je podmíněný reflex, na který má vliv úroveň smyslových receptorů, stav centrální nervové soustavy a individuální schopnosti jedince (Škodová 2007).

Sluchové vnímání

Řeč je úzce spjatá se sluchem, dítě tak vnímá až 60 % veškerých informací z okolí. Již v prenatálním období reaguje na zvuky, a to skrze své pohyby. První odlišnosti, které dítě dokáže vnímat sluchem je zvuk hlasu matky, a to ještě před narozením (Kutálková 2011). Následně prostřednictvím sluchových podnětů dítě vnímá a může pociťovat bezpečí (tlukot srdce matky, hlas) či naopak strach a leknutí u dosud neznámých zvuků. Postupně se prostřednictvím zvuků rozvíjí prostorová orientace, dítě se začíná otáčet za zvuky. Díky zraku a sluchu dítě vnímá, co znamenají zvukové pokyny a reaguje na ně. Díky zvuku se realizuje i řeč, proto narušená sluchová percepce většinou způsobuje omezení řečových prostředků, zúžení obsahu a sdělovací kapacity, ztrátu melodie. Spontánně mluvená řeč nelze rozvíjet bez sluchové percepce (Zajitzová 2011, s. 59).

Zrakové vnímání

Zraková percepce je potřebná k osvojení nejen grafické formy komunikace, používáme ji při komunikaci obecně. Za pomoci zraku a sluchu jsme schopni přijímat vjemy z dálky. Kontakt mezi matkou a dítětem se začíná právě za pomoci zraku, kojeneček reaguje na úsměv a tvář matky (Bytešníková 2012, s. 21–23). Dítě sleduje pohyby mluvidel, odezírá, to má vliv na artikulaci a zároveň vnímá komunikaci neverbální. Zrakové podněty u dítěte vyvolávají snahu o vokalizaci, ta se společně s napodobivým žvatláním vyvíjí na základě zrakových podnětů. První slova se pojí k předmětům a jevům, které dítě vidí, po abstrahování si je dokáže představit (Zajitzová 2011, s. 59).

Oblast motoriky

Rozvoj řeči se začíná projevovat společně s motorickým vývojem. U dítěte se ještě před narozením objeví polykací reflex, zkouší špulit rty, škytá, cucá si prsty. V této fázi nastává příprava na vlastní vývoj řeči (Zajitzová 2011, s. 59). Nezáleží však pouze na motorice mluvidel, ale na celkovém rozvoji hrubé i jemné motoriky. Ve věku 2 let se řeč stává vlivem myšlení intelektuální a myšlení pomocí řeči verbální, znamená to, že se vzájemně ovlivňují (Bytešníková 2012, s. 21–23). Tyto dvě oblasti, motoriku a řeč, si spojujeme především s rytmem. Rytmus můžeme sledovat při různých aktivitách jako je cucání, mlaskání, žvatlání, to napomáhá zejména při rozvoji artikulace. Dítě provádí různé rytmické pohyby, chůze zvyšuje akční rádius, a to napomáhá k rozvoji slovní zásoby. Motorická zóna mozkové kůry je totiž hybným analyzátozem řeči. U dětí s NKS můžeme častěji zaznamenat chyby a odchylky v motorickém vývoji. Opožděný řečový vývoj se může projevovat společně s narušeným motorickým vývojem (Zajitzová 2011, s. 59).

Kognitivní funkce a stav CNS

Myšlení je s vývojem řeči úzce spojené, úroveň intelektových schopností má vliv na vývoj řeči a myšlení se promítá v řečových projevech dítěte. Vývoj řeči a myšlení probíhá z počátku odděleně, tyto dvě oblasti se přibližně kolem druhého roku protnou a řeč se díky myšlení stává intelektuální, zatímco myšlení probíhá na úrovni verbální. Intelligenční úroveň dítěte především ovlivňuje schopnost osvojit si řeč. Proto jak roste kvalita myšlení navyšuje se tím také kvalita řeči. Důležitý je také stav centrální nervové soustavy. Lidské tělo vynaloží do čtyř let věku spoustu času a energie na to, aby se nově přijaté poznatky a informace správně zafixovaly a uložily do paměti. V neposlední řadě bereme v potaz vrozené nadání pro jazyk a řeč. Jakožto lidé máme vrozené predispozice k osvojení jazyka a řeči, jejich míra je však individuální (Bytešníková 2012, s. 21).

2.3.2 Psychosociální faktory

Sociální prostředí, v němž dítě vyrůstá, má značný vliv na jeho vývoj v mnoha oblastech. Výchovný styl, verbální podněty a jejich kvalita jsou pro rozvoj řeči velmi důležité. Dítě přichází nejprve do kontaktu s rodinou, později s blízkým okolím a s vrstevníky např. v mateřské škole. Pokud má dítě správný mluvní vzor, vyrůstá v podnětném prostředí a dostává se mu prostor ke komunikaci s okolím, je toto prostředí ideální.

Při nedostatečném působení dochází k opožděnému vývoji řeči, nadbytek podnětů může způsobit přetěžování. V každém z nevhodných případů může docházet k poruchám ve vývoji, proto je třeba dbát na vyváženost (Zajitzová 2011, s. 60).

2.3.3 Bilingvismus

Řada autorů uvádí bilingvismus neboli dvojjazyčnost jako jeden z faktorů vývoje řeči. Průcha (2011) uvádí bilingvismus jako druh komunikační kompetence, která jedinci umožňuje komunikovat za pomoci prvního i druhého jazyka. V současné společnosti jsou již dvojjazyčné rodiny běžné. V tomto případě rodiče používají při výchově dítěte dva různé jazyky, přičemž mluví každý jiným nebo jazyky střídají dle prostředí, situace apod. Listy klinické logopedie (2017) uvádějí: *„Velkou výhodou dítěte, které je vychováváno v přirozeném rodinném bilingvním prostředí, je, že jsou oba jazyky vnímány jako rovnocenné.“* Avšak tento způsob výchovy s sebou může nést jiná úskalí, blíže popisují Mgr. Jana Kadaníková a doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D. v Listech klinické logopedie (2017).

3. Logopedická prevence v předškolním vzdělávání

3.1 Pojem logopedická prevence

Prevenci lze chápat jako snahu předcházet nežádoucím jevům, je důležitou součástí v péči o zdraví. Mezi nežádoucí jevy řadíme nemoci, poruchy, deficit, úrazy a jiné problémy. Obecně se prevenci věnují lékaři, pedagogové, speciální pedagogové, sociální pracovníci, tedy odborníci ze školského a zdravotnického resortu. Logopedická prevence se dělí na různé úrovně. Na území škol, působením pedagogů ve spolupráci s odborníky hovoříme o primární logopedické prevenci (Těthalová 2012, s. 22).

Lipnická (2013) vysvětluje logopedickou prevenci jako *„soubor opatření a činností učitelů i odborných zaměstnanců zaměřený na včasné předcházení (minimalizaci) vzniku nežádoucích jevů u jednotlivého dítěte nebo skupiny dětí“*. Logopedická prevence patří k výchovně-vzdělávacímu procesu, především pak v mateřských školách. Při narušené komunikační schopnosti u dětí v mateřské škole je důležité a potřebné od učitelů, aby spolupracovali v rámci lékařské, speciálně pedagogické, psychologické či logopedické intervence.

Rozdělení logopedické prevence

V současné době se logopedická prevence dělí na primární, sekundární a terciární. Primární prevence probíhá od raného dětství, zaměřuje se na předcházení narušené komunikační schopnosti. Se základní úrovní prevence se setkáme v rodinách a při edukaci v mateřských školách (Lipnická 2013, s.10). Při prevenci jde především o eliminaci rizikových situací, předcházení ohrožení narušené komunikační schopnosti, podporování správného vývoje řeči, utváření vhodných podmínek a podnětů k rozvoji komunikačních schopností. Primární prevence zastává běžnou součást pedagogického působení v mateřských školách, právě v tomto období dochází k rychlému rozvoji řeči a následně k upevňování řeči (Peutelschmiedová 2009).

Sekundární prevence se týká především jedinců, kteří se řadí do určité ohrožené skupiny lidí (Lipnická 2013, s.10). Mezi rizikové faktory patří nízká porodní hmotnost, předčasné narození, vrozené vady mluvního nebo smyslového orgánu, dědičnost, sociální znevýhodnění aj. V těchto případech hrozí narušení komunikačních schopností, zde je důležitá odborná pomoc učitelů mateřské školy i lékaře, kteří spolupracují na zamezení vzniku a eliminaci v počátečním stádiu narušení (Škodová 2007, s. 42).

Terciární prevence působí na jedince, u kterých se narušená komunikační schopnost projevila. Důležitou roli hraje včasná diagnostika a odborná pomoc. Terapeutické činnosti se mají také výchovně vzdělávací charakter. Posláním logopeda je zastavit prohlubování problému a nastavit vhodný způsob reedukace a nápravy (Škodová 2007, s. 42).

3.2 Logopedické poradenství a logopedická depistáž

V návaznosti na logopedickou prevenci patří logopedické poradenství a logopedická depistáž ke klíčovým aktivitám. Při prevenci řešíme lékařskou péči společně s výchovně vzdělávacími přístupy, které se realizují v rodině dítěte nebo v mateřské škole. S ohledem na to jsou užitečné informace od logopeda, který poskytuje logopedické poradenství a logopedickou depistáž.

Poradenství v oblasti logopedie mohou získat učitelé nebo rodiče. Probíhá se skupinách nebo individuálně a získají ho v logopedické ambulanci, speciálně pedagogickém centru nebo v mateřské škole. Logoped poskytuje učitelům a rodičům velmi užitečné informace, jak by měli s dětmi rozvíjet komunikaci a vyhnout se rizikovým jevům

či problémům. Při logopedické depistáži logoped vyšetřuje úroveň řeči u dětí předškolního věku nebo u žáků v první třídě základní školy. Jde tedy o vyhledávání jedinců se sklony k NKS nebo s projevy NKS. Vždy je nutný písemný souhlas zákonných zástupců s vyšetřením dítěte v jejich nepřítomnosti, případně se mohou vyšetření s logopedem zúčastnit. Závěrem vyšetření je zpráva od logopeda. Seznámení s informacemi z depistáže rodičům podává přímo logoped či informovaný učitel (Lipnická 2013, s. 11).

Logopedická intervence

Termín logopedická intervence označuje specifickou činnost odborníka, kterým je logoped. V České republice je možné stát se logopedem po absolvování magisterského studijního programu speciální pedagogiky se specializací na logopedii a surdopedii s následnou atestací pro oblast klinické logopedie, nebo s následným kvalifikačním studiem pro oblast školské logopedie. Logoped může poskytovat logopedickou intervenci v resortu školství, práce a sociálních věcí a v resortu zdravotnictví. Jedná se o specifickou aktivitu, kterou logoped vykonává s cílem předejít narušené komunikační schopnosti, identifikovat narušenou komunikační schopnost, eliminovat nebo alespoň zmírnit narušenou komunikační schopnost, zlepšit komunikační schopnosti a nastolit vhodné podmínky pro rozvoj řeči. Tento proces je individuální vzhledem ke konkrétní situaci (Těthalová 2012).

Narušená komunikační schopnost

Komunikace má hlavní význam pro zdravý vývoj jedince a rozvoj osobnosti. Již v mateřské škole děti nabývají kompetence, které jsou potřebné pro život ve společnosti. Komunikační schopnost je jednou z nejdůležitějších kompetencí, a to nejen k výměně, přijímání a zpracování informací, ale také k socializaci. Označení narušená komunikační schopnost, zkráceně NKS, znamená poruchu v řeči a komunikaci. Jedná se o vady, kdy je narušena jedna či více složek řeči. Dalším používaným termínem je narušení jazykových rovin (Morávková 2023, s. 131).

Narušení komunikační schopnosti může být vrozené nebo získané, trvalé či přechodné, verbální či neverbální, totální nebo parciální. Mezi nejčastější případy patří narušení zvukové stránky řeči, dalšími oblastmi jsou obsahová stránka řeči a gramatická. V sociální oblasti sledujeme deficit s ohledem na běžné uplatnění řeči. NKS může představovat symptom, příznak až důsledek jiného onemocnění či postižení, v tomto

případě se jedná o symptomatickou poruchu řeči (Morávková 2023, s. 131–132). Dětem a žákům s narušenou komunikační schopností jsou určeny logopedické třídy při mateřských školách a mateřské školy logopedické. Děti, které navštěvují taková zařízení, kombinují logopedickou péči s péčí klinického logopeda (Klenková, 2012). Logopedy pracující ve školství sdružuje Asociace logopedů ve školství, z. s., logopedy ve zdravotnictví Asociace klinických logopedů.

3.3 Oblasti a metody logopedické prevence

V současné době existují rozmanité postupy a metody, jakým způsobem lze podporovat nejen rozvoj řeči. Tyto techniky můžeme aplikovat při edukaci v mateřské škole i v domácím prostředí dítěte. Ideální je spolupráce mezi rodinou, mateřskou školou ve spojení se supervizním vedením logopeda.

3.3.1 Rozvoj v oblasti foneticko-fonologické

Zvuková rovina řeči se pojí s artikulací a sluchovou diferenciací. Foneticko-fonologický rozvoj lze podpořit dechovým cvičením, gymnastikou mluvidel, fonačními cvičeními a nácvikem sluchového vnímání. K zásadám při dechových a intonačních hrách patří krátká doba cvičení, zpravidla kolem tří minut (děti s dýcháním nepřetěžujeme). Dále cviky provádět ve vyvětrané místnosti, vhodné je také propojení dechu a pohybu, cvičení můžeme provádět i venku (Morávková 2023, s. 157–159).

Správný nácvik dýchání je základem pro rozvoj v této oblasti. Intenzita a směr dechového proudu jsou důležitým prvkem pro artikulaci. Při cvičení kontrolujeme nádech do břicha, cviky je vhodné modifikovat a obměňovat polohu (na zádech, v sedě či ve stoje), intenzitu, rychlost a směr dechu (Lipnická 2013, s. 38). Pro kontrolu dýchání do břicha lze využít míček nebo kuličku, dítě si ji položí na trup a vedením dechu ji posouvá. Při nácviku prodloužení nádechu můžeme využít přivonění si např. k mýdлу, ovoci, kytičce apod. Při výdechu lze využít brčko a foukání na předměty či do vody, také bublifuk, větrník apod. Aktivity pro dech jsou velmi rozmanité, sledujeme a regulujeme rychlost, intenzitu, spojení s pohybem či hlasem. Důležité je dbát na individuální přístup, nepřetěžovat a přizpůsobit činnost možnostem a schopnostem dítěte (Morávková 2023, s. 157).

Rozvoj fonemického sluchu je důležitý především před pátým rokem života dítěte. Sluchové vnímání je klíčové pro budoucí osvojení čtení a psaní. K rozvoji využíváme rytmická

cvičení, rytmizaci ve spojení s pohybem, např. při tleskání, chůzi, tanci. Je vhodné zařazovat říkadla, zpěv, hudbu společně s pohybem. Pro rozvoj sluchové percepce můžeme hrát hry s rozlišováním zvuků, na poznávání a určení se zavřenýma očima apod. Využíváme zvuky přírody, zvířat, dopravních prostředků, běžné zvuky z okolí a zvuk různých předmětů, specifické známé zvuky. Dále hry s napodobováním zvuků, např. hra na déšť, hra s bubnováním, sledujeme rytmus, tempo a intenzitu. Rytmický doprovod básní či písni, s nástroji, hra na tělo apod. Přidání tanečku s hudebním doprovodem (Bezděková, 2014).

Při cíleném nácviku sluchové analýzy a syntézy se dítě učí určit slabiky, začínáme otevřenými slabikami se samohláskou (např. ta, ma, li, lo), dále členění slov na jednotlivé slabiky, nejnáročnější jsou ve složení souhlásek (např. drn). Dítě určí počet slabik, pokračujeme členěním na jednotlivé hlásky. Vhodné je využití her jako slovní kopaná, hledání rýmů, určení délky samohlásek za pomoci bzučáku, sluchové rozlišování s vizuální podporou apod. Další aktivity, které jsou přínosné nejen pro sluchovou diferenciaci, jsou různé hry s hlasem, kdy dítě napodobuje slyšené zvuky, učí se používat různé variace hlasu. Zároveň tímto způsobem dítě nacvičuje pohyby mluvidel, což můžeme propojit s gymnastikou mluvidel a oromotorickým cvičením. Vycházíme z přirozených pohybů úst, gymnastika mluvidel je vhodná prevence proti vadám výslovnosti. Pokud však dítě nezvládá napodobit takové pohyby a má obtíže, další postupy jsou přímo v kompetenci logopeda (Morávková 2023, s. 158–159).

3.3.2 Rozvoj v oblasti lexikálně-sémantické

Jedná se především o rozvoj slovní zásoby, a to po stránce aktivní i pasivní. Vhodné je využití obrázkových slovníků, zpočátku používáme krátká slova či onomatopoeie (např. haf, mňau, hop, bum). Slovní zásoba napomáhá ke kategorizaci, dítě se díky ní učí třídit a přiřazovat. Využíváme manipulaci s hračkami, ale také běžnými předměty a obrázky, dítě používá své ruce, dále se učí manipulovat s pinzetou, přenášení s magnetem nebo za pomoci brčka. Dítě pojmenuje věci a předměty či jevy, učí se nadřazené pojmy, zařazení a seskupení těchto příbuzných věcí a předmětů do skupin (Bednářová, Šmardová 2007).

S rozvojem slovní zásoby posilujeme také porozumění. Dítě se učí vyhledávat slovo, obrázek, předmět, přemísťovat je a reagovat na jednoduché pokyny jako: kde je...? Podej mi... Ukaž... Kam patří...? Dále můžeme navázat s prostorovou orientací. Při práci

s knihou se dítě učí vyhledávat, pojmenovat, třídit a v návaznosti na děj umí převyprávět krátký příběh. Větná stavba se rozvíjí společně se slovní zásobou, začínáme od krátkých jasných vět, dbáme na pořadí slov. Pro porozumění jednotlivým slovům je důležité pojmy dítěti vysvětlit nebo alespoň připodobnit, ukázat (Vágnerová 2012).

Důležitý je samostatný řečový projev, který podporujeme vyprávěním, zpěvem a recitováním, v MŠ hovoříme o běžných aktivitách (Lipnická 2013, s. 39). Pro rozvoj využíváme vizualizaci a manipulaci s předměty, přemísťování. Dále verbalizaci, tedy pojmenování věcí, aktivit, komentování činností neboli mapování. Identifikaci slov a přemísťování, tedy přenášení významu jako např. u slova panenka – panenka není jen tvá hračka, je to označení pro jakoukoli panenku, zároveň toto označení může mít přenesený význam. Využíváme modelování, kdy je důležité poskytnout dítěti správný řečový vzor a dostatek času, popřípadě nápovědu, podnětné prostředí a vhodné otázky pro rozvoj (Bytešnicková 2012).

3.3.3 Rozvoj v oblasti morfologicko-syntaktické

Do této oblasti patří gramatické pojetí řeči. Dítě se učí gramatická pravidla, osvojuje si tvarosloví a syntax. Postupně začíná používat všechny slovní druhy, označení podstatných jmen rodem, tvoří zdvojnásobky a zvládá stupňování přídavných jmen. Učí se skloňování, množné a jednotné číslo, časování. Slovesa používá v určitém čase, umí použít předložky, tvoří větné celky jako jednoduché věty i souvětí, zvládá užití se správným slovosledem a tvoření otázek (Morávková 2023, s. 162).

S touto jazykovou rovinou si je nejbližší rovina lexikálně-sémantická, protože se také zaměřuje na pojmy, užívání slov a jejich vazby. K rozvoji využíváme hry na doplnění slov do vět, můžeme sem zařadit obrázkové čtení, hru na divadlo a spojení s dramaturgií (Lipnická 2013, s. 22–28). Aktivity pro rozvoj zrakové paměti a prostorové orientace, např. při popisování obrázku nebo jeho vytváření společně s řečovým doprovodem, na společné práci se mohou děti podílet. Stejně tak lze vyprávět příběh, do kterého každý přidá slovo, větu, nebo můžeme vyprávět také prostřednictvím kresby, s pomocí razítek, či reálných předmětů. Můžeme využít také manipulaci s předměty a zařadit předložkové vazby. Se slovními pokyny se opět pojí i porozumění, vhodné jsou rozmanité námětové hry jako na obchod, na doktora, na zahradníky apod. (Vágnerová 2012).

3.3.4 Rozvoj v oblasti pragmatické

V tomto ohledu se soustředíme na využití řeči při komunikaci. Jde o praktické dovednosti, které dítě umí použít s ohledem na aktuální situaci. Při rozvinuté pragmatické rovině dítě zvládá oslovit druhé, umí pozdravit, vést dialog, zvládá předat své myšlenky, požádat o něco, sdělit přání, umí poděkovat. V opačném případě dítě nezvládá navázat běžnou konverzaci a má potíže s uplatněním i reagováním na běžné komunikační fráze. Rozvoj těchto dovedností je důležitý a pedagog by měl vytvářet vhodné podmínky a podněty k jejich nabývání (Morávková 2023, s. 162–163).

K aktivitám, které jsou pro tuto oblast stěžejní patří každodenní situace v MŠ (dítě je schopné komunikovat samo za sebe, reaguje na druhé osoby, orientuje se v sociálním prostředí), setkávání v rámci různých společných aktivit, individuální i skupinové práce, posílání vzkazu po dítěti do vedlejší třídy... Dále při námětových hrách a hraní rolí, při dramatizaci a hře na divadlo, při hře s využitím loutek a při komunikačních hrách např. na telefonování, hra na pošťáka apod. (Bytešníková 2012).

3.3.5 Další oblasti rozvoje

Hrubá motorika

Dítě se od narození učí postupně ovládat a koordinovat celé tělo, rozvoj hrubé motoriky označuje pohyby těla jako celku, ale také dílčí. Procvičujeme pohyby končetin, trupu, těla a hlavy. Ovládání a koordinace těla může vést k získání lepší sebedůvěry a samostatnosti jedince, také k posílení zdraví a kondice. Pohybové aktivity během dne kladně ovlivňují spánkový a stravovací režim (Bednářová, Šmardová 2011).

K pohybovým aktivitám řadíme spontánní činnosti, jako je chůze, běhání, lezení. Podporujeme základní pohybové dovednosti např. poskoky, chůze pozpátku, chůze po schodech, chůze po vyznačené trase. S podpořením hudby – chůze a běh do rytmu, reakce na zvukový signál, pohybový doprovod písní a básní. Chůze a běh po neobvyklém povrchu, plazení se, válení sudů, kotouly vpřed a vzad. Skok do výšky, do dálky, poskoky na místě, přes překážku. Stoj na špičkách, stoj na jedné noze. Hry s míčem, kutálení míče, posílání míče, házení a chytání. Úklony hlavou, napodobení pohybu, polohy rukou, zvedání, kroužení, tleskání rukama. Pro rozvoj rovnováhy a koordinace pohybu jízda na koloběžce, na kole, bruslích, cvičení na velkém míči či s obručí (Morávková 2023, s. 164).

Jemná motorika

Jemná motorika označuje pohyby malých svalových skupin, například motorika prstů a artikulačních orgánů. V této oblasti sledujeme schopnost ovládat drobné pohyby určitých částí svého těla, také koncentraci, trpělivost a manipulační schopnost. K jednotlivým činnostem rozvoje patří grafomotorika a grafomotorické cvičení, manipulace s předměty, vizuomotorika a koordinace oka s rukou, mimika a vědomé užívání tváře a obličejových svalů, logomotorika a oromotorika s pohybovou aktivitou mluvních orgánů (Bednářová, Šmardová 2007).

Aktivity pro rozvoj jemné motoriky jsou prstová cvičení, krouživé pohyby rukama, čmárání po papíře, mačkání, hnětení těsta, malba s prsty barvou, malování prsty do mouky (písku). Hmatové rozlišování povrchu, tvaru, materiálu. Mezi denní aktivity můžeme zařadit uchopení nebo odstrčení viděného předmětu, sevření předmětu v dlani, různé druhy držení v rukou, přemísťování – uchoop a pust, předávání z ruky do ruky. Dále mačkání nebo trhání papíru, navlékání korálků, zapínání knoflíků, hry se stavebnicí, stavění ne sebe, vedle sebe, hry jako mozaika nebo puzzle (Morávková 2023, s. 165).

Zrakové vnímání

Obecně rozvoj smyslového vnímání má významný vliv na budování kognitivních funkcí, to se potom odráží i ve vývoji řeči. K zrakovým aktivitám, kterými toto můžeme podpořit patří rozlišování figury a pozadí např. u hledání rozdílů, umístování předmětů na obrázku, překrývaných obrázků apod. Dále rozlišování tvarů, poznávání barev a hry s barvami, přiřazování podobností, skládání podle vzoru, vyhledávání dle šablony, hry jako pexeso, puzzle, mozaiky, kreslicí tabulky... Seznámení s písmeny a čísly, nápodoba pohybu, hra na zrcadlo, práce se samotným zrcadlem – pozorování, koordinace pohybů těla, pozorování a nácvik pohybů úst v zrcadle (Morávková 2023, s. 163).

Prostorová a časová orientace

Rozlišování stran a pravolevá orientace, vhodné je zapojovat tyto pojmy při běžných denních aktivitách. Orientace na ploše, pojmy nahoře, dole, vpravo, vlevo, orientace v prostoru. Osvojení stran na vlastním těle. Hry jako: co se změnilo? Kdo (nebo co) chybí? Přihořívá, hoří! U časové orientace je to znalost tří hlavních dimenzí – minulost, přítomnost, budoucnost. Orientaci v čase můžeme podpořit otázkami: co teď děláš? Co jsi dělal včera?

Co budeš dělat zítra? Propojení s obrázky např. u denního režimu, den a noc, po čas pobytu v MŠ. Vnímání časových souvislostí – kolik je dní v týdnu? Jaké máme měsíce? Jaká jsou roční období? Základní orientace ve dnech v týdnu, jak vypadají jednotlivá roční období, víkend, osvojení časových pojmů (Morávková 2023, s. 163).

Matematické představy a posloupnost

Seznámení s geometrickými tvary, čísly, početní řadou. Určení množství, porovnání, určit více – méně – stejně, větší – menší – stejný, pojmenování nejvíce – nejméně, největší – nejmenší. Seřazení podle velikosti, představa číselné řady, hledání detailu, třídění, tvoření skupin. U posloupnosti sestavení dějové linie, přiřazování dle podobnosti, sestavení řad podle vzoru, poznat co do řady nepatří, doplňování. Orientace v řadě – první – poslední – předposlední, vpředu – uprostřed – vzadu, před – za (Bednářová, Šmardová 2011).

Koncentrace a pozornost

Dítě se učí básně a písně, od krátkých po delší, zvládá si zapamatovat krátký text. Opakování slov, zvládne zopakovat větu, zapamatovat si slovo – nový pojem. Skládání obrázku z několika částí, doplnění chybějící části, skládání dle předlohy, návodu. Zapamatovat si obrázek či předmět, rozpoznat již viděné (známé), poznat co chybí, co přebývá (Bednářová, Šmardová 2011).

4. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcově vzdělávací program (RVP) vychází ze školského zákona, jedná se o zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v aktuálním znění. RVP jsou dostupné pro pedagogickou i laickou veřejnost, nalezneme je na oficiálních webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. RVP stanovuje základ pro tvorbu školních vzdělávacích programů (Zajitzová 2011).

RVP pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je kurikulární dokument, který udává požadavky, pravidla a podmínky institucionálního vzdělávání dětí v předškolním věku. Reaguje na potřeby soudobé společnosti a zprostředkovává elementární základy pro první etapu ve vzdělávání a procesu celoživotního učení (Zajitzová 2011). Na aktuální vzdělávací potřeby reaguje RVP PV vydaný MŠMT ČR v roce 2021. Dle RVP PV probíhá vzdělávání v institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení, vymezuje pedagogickou činnost

a je závazným dokumentem pro předškolní vzdělávání. RVP PV má doplňovat rodinnou výchovu a zajišťovat vhodné podmínky, odbornou péči a podněty pro aktivní rozvoj ve všech oblastech (RVP PV 2021).

4.1 Oblast Jazyk a řeč

Obsahem RVP PV jsou dány kompetence, které si v průběhu vzdělávání dítě osvojuje. Podoblast „Jazyk a řeč“ spadá do vzdělávací oblasti „Dítě a jeho psychika“. V této souvislosti se zaměřujeme na duševní pohodu dítěte, odolnost dítěte a psychickou zdatnost, dále kognitivní procesy a funkce, intelektové schopnosti, emoce a volní vlastnosti, jeho sebezpojetí, kreativitu, sebevyjádření, poznávání a učení (Zajitzová s. 30). V podoblasti „Jazyk a řeč“ se zaměřuje konkrétně na rozvoj řečových schopností, jazykových dovedností, a to u receptivních, tak i produktivních, dále na kultivovanost projevu a komunikativní dovednosti, verbální i neverbální, zároveň se jedná o osvojení dílčích poznatků a dovedností, ještě před samotným čtením a psaním, také rozvoj zájmu o knihy, psanou podobu jazyka a další formy sdělení (RVP PV 2021).

5. Úloha učitele při logopedické prevenci

V mateřské škole je logopedická prevence součástí výchovně vzdělávacího plánu. Prevenci může vykonávat každá učitelka v rámci rozvoje jazykových kompetencí, jak také uvádí RVP PV. Učitelka v běžné mateřské škole pracuje s početnou skupinou dětí. Zde každý den za pomoci nabízených činností rozvíjí vývoj řeči, sleduje také děti, které se svým vývojem odlišují od normy. V kompetenci pedagoga mateřské školy je upozornit rodiče a poradit jim, kam by se v případě podezření měli obrátit (Klenková 2012).

5.1 Kompetence učitele z hlediska rozvoje jazyka a řeči

Učitel ovládá jazyk a má jazykové vzdělání, zná obsah spisovného jazyka. Orientuje se v oblasti jazykově-komunikační edukace a umí aplikovat metodická doporučení, zná programy vztahující se k výchově a vzdělávání dětí, také dětí s NKS. Rozumí metodikám rozvoje řečových a jazykových dovedností a využívá jich v praxi. Má povědomí o ontogenezi jazyka a řeči, tato znalosti dokáže aplikovat při pedagogické diagnostice (Lipnická 2013, s. 12).

Učitel je schopný diagnostikovat komunikační schopnosti dítěte v rámci komplexního poznávání, avšak v této oblasti nemá suplovat specializované odborníky. Učitel neuplatňuje terapeutické metody, a to i v případě, že dítěti není poskytnuta náležitá péče. Jeho úlohou je především plánování, uskutečnění a hodnocení edukační činnosti, která se zaměřuje na rozvoj komunikačních schopností, nejde tedy o korekci či nápravu. Učitel přitom dodržuje stanovení adekvátních cílů, výběr vhodných strategií, metod, organizace, pomůcek a materiálů. Dále je důležité uplatňovat při edukačním procesu individuální přístup a vhodně zprostředkovávat komunikační příležitosti (Lipnická 2013, s. 12–13).

5.2 Komunikační kompetence učitele

Mezi komunikační kompetence učitele patří již zmíněná komunikace spisovným jazykem, dále srozumitelnost a přiměřenost. Jako komunikační vzor pro děti by měl také podporovat otevřenost a vyjadřování názorů, vytvářet příležitosti ke komunikaci a k učení, podporovat komunikaci formou dialogu. Učitel by měl být trpělivý, empatický a optimistický, zároveň by měl zvládat přiměřeně reagovat na situaci. Měl by ovládat etické a taktní jednání, také umět argumentovat a zprostředkovat zprávy, charakteristiky a výsledky pedagogické diagnostiky u poradenského procesu.

K důležitým se řadí také další kompetence, které musí pedagog při výkonu svého povolání ovládat, například kompetence oborově předmětová, didaktická kompetence, osobnostní kompetence, kompetence reflektivní aj. (Lipnická 2013, s. 13).

Praktická část

6. Metodologie

6.1.1 Cíl průzkumu

Cílem empirické části této práce je analyzovat a popsat, jakým způsobem a na jaké úrovni probíhá logopedická prevence ve vybraných mateřských školách, následně mezi sebou tyto výsledky porovnat. Při komparaci sledujeme logopedickou prevenci v rámci běžných mateřských škol z okresu Louny v porovnání s mateřskými školami hlavního města Prahy.

6.1.2 Průzkumné otázky

Otázka č. 1: Bude v hlavním městě kladen větší důraz na logopedickou prevenci a péči o vývoj řeči oproti mateřským školám z okresu Louny?

Otázka č. 2: Jakým způsobem aktuálně probíhá logopedická prevence v mateřských školách z vybraných lokalit nejčastěji?

Otázka č. 3: Kdo se nejvíce podílí na plnění cílů a realizaci logopedické prevence v mateřské škole?

6.1.3 Zvolená metoda a průběh šetření

Při realizaci empirické části bakalářské práce byla použita jedna z kvantitativních metod sběru dat, formou polostrukturovaného dotazníku. Touto metodou získáváme za pomoci kladení písemných otázek informace od respondentů v podobě výběru písemné odpovědi. Pojmem respondent označujeme osobu, která odpovídá na kladené otázky a účastní se dotazníkového či jiného typu šetření. V průřezu empirické části se věnujeme komparaci neboli srovnávání. (Průcha 2009). Při této metodě sledujeme porovnání logopedické prevence mezi vybranými územními celky. Do dotazníkového šetření se zapojily mateřské školy z hlavního města Prahy a mateřské školy z okresu Louny. Komparace mezi hlavním městem a okresem byla zvolena z důvodu srovnatelného množství získaných dat, početního zastoupení mateřských škol a vlastního výběru prostředí.

Pro šíření dotazníku byla zvolena forma emailové komunikace s vedením mateřských škol. S pomocí internetového odkazu respondenti zaznamenali své odpovědi vyplněním

formuláře na online dotazníkové platformě Survio. Sběr dat byl zcela anonymní, respondenti měli možnost, v případě zájmu, získat výsledky z průzkumu. Pro vyplnění dotazníku byly použity dvě verze, každá pro danou lokalitu. Celkový počet oslovených mateřských škol byl 21 z okresu Louny a 28 z Prahy. Oslovení a získávání dat probíhalo od října 2023 do února 2024. V okrese Louny bylo během první fáze šetření získáno více odpovědí oproti Praze, což by mělo vliv na konečný výsledek průzkumu, proto bylo potřeba v hlavním městě oslovit více mateřských škol a opětovně. Pro usnadnění vyhodnocení výsledků byl formulář začátkem ledna 2024 upraven k zajištění stejného maximálního počtu odpovědí. Z obou lokalit se tak zapojilo do průzkumného šetření 40 respondentů.

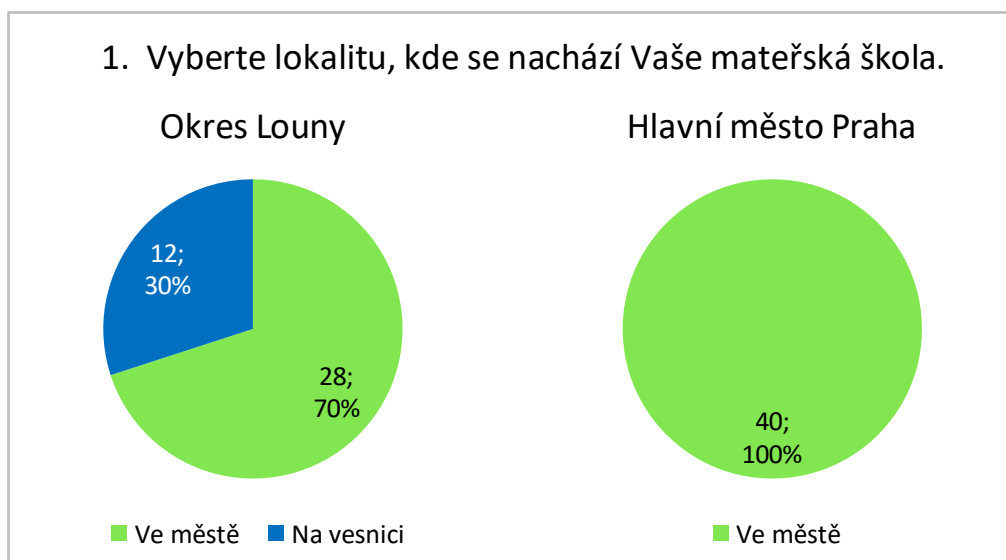
Dotazník se skládá celkem z 19 otázek, z nichž většina má jednu možnost odpovědi, zbytek otázek je polouzavřených nebo má více možných odpovědí, např. formou bodového ohodnocení. Pro dotazování byly použity především otázky uzavřené, z důvodu rychlejšího a jednoduššího vyplňování respondenty.

6.1.4 Vzorek respondentů

Dotazník byl určen pedagogickým pracovníkům mateřských škol z okresu Louny a z hlavního města Prahy. Pro vyhledání a oslovení mateřských škol z daných lokalit byl zvolen portál katalog-skol.cz a seznamskol.eu. Vzorek respondentů pak tvořili z největší části pedagogové mateřských škol, dále zástupci z vedení MŠ, ředitelé či vedoucí organizace a v nejmenší míře také asistenti pedagoga. Osloveno bylo celkem 21 mateřských škol z okresu Louny a 28 mateřských škol z hlavního města. Vzhledem k vybraným lokalitám bylo vyšší zastoupení městských škol. U vzdělání respondentů převažovalo maturitní vzdělání na Lounsku a maturitní vzdělání spolu s bakalářským v Praze. Z toho přibližně polovina respondentů měla alespoň minimální či částečné další vzdělání zaměřené na logopedii, v tomto ohledu největší část absolvovala kurz pro logopedické asistenty.

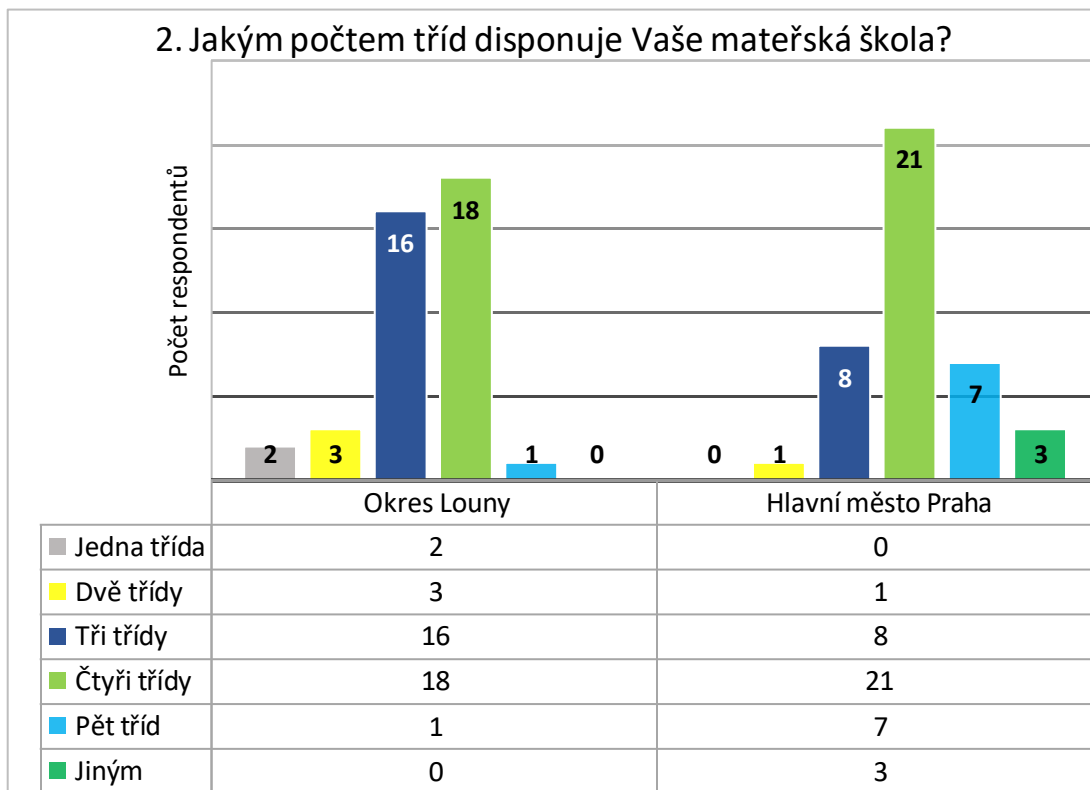
7. Interpretace a výsledky průzkumného šetření

V následující části jsou analyzována a vyhodnocena data z dotazníkového šetření. Získané informace jsou graficky zpracovány dle jednotlivých otázek.



Graf 1: Lokalita MŠ

Umístění mateřských škol bylo zjišťováno především pro rozeznání jejich zastoupení na Lounsku. 12 oslovených respondentů uvedlo, že se mateřská škola nachází na vesnici (tj. 30 % okresu Louny) a 28 respondentů působí v mateřských školách ve městě (tj. 70 % z okresu Louny). Z oblasti Prahy se všechny zúčastněné školy nachází v hlavním městě, tj. celkem 40 respondentů.

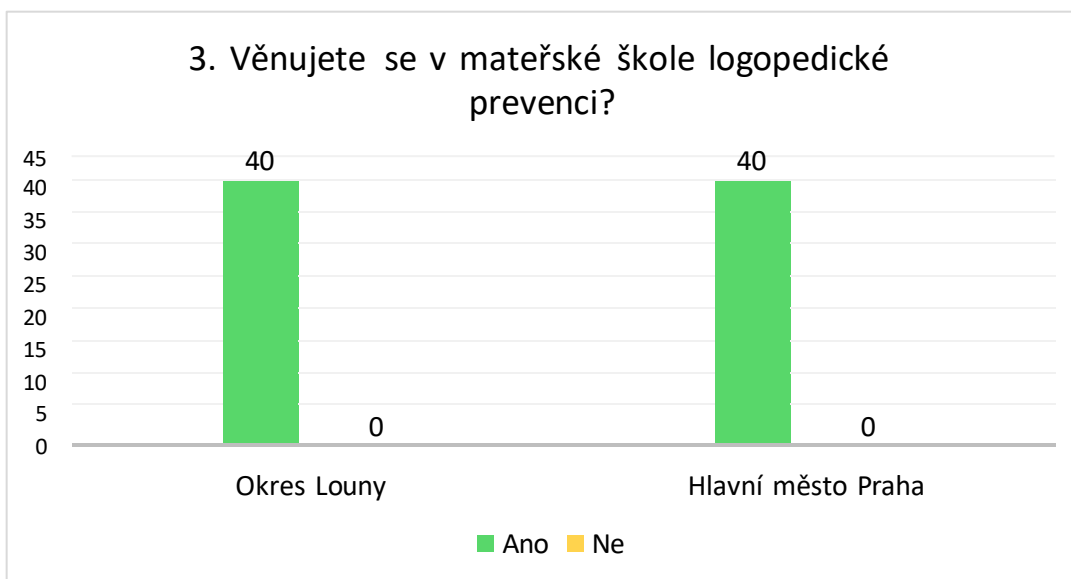


Graf 2: Počet tříd v MŠ

Na Lounsku jsou z celkového počtu 40 respondentů zastoupené 2 mateřské školy disponující jednou třídou, 3 zařízení s počtem dvou tříd, 16 mateřských škol s počtem tří tříd, 18 zařízení s počtem čtyř tříd a 1 MŠ s počtem pěti tříd.

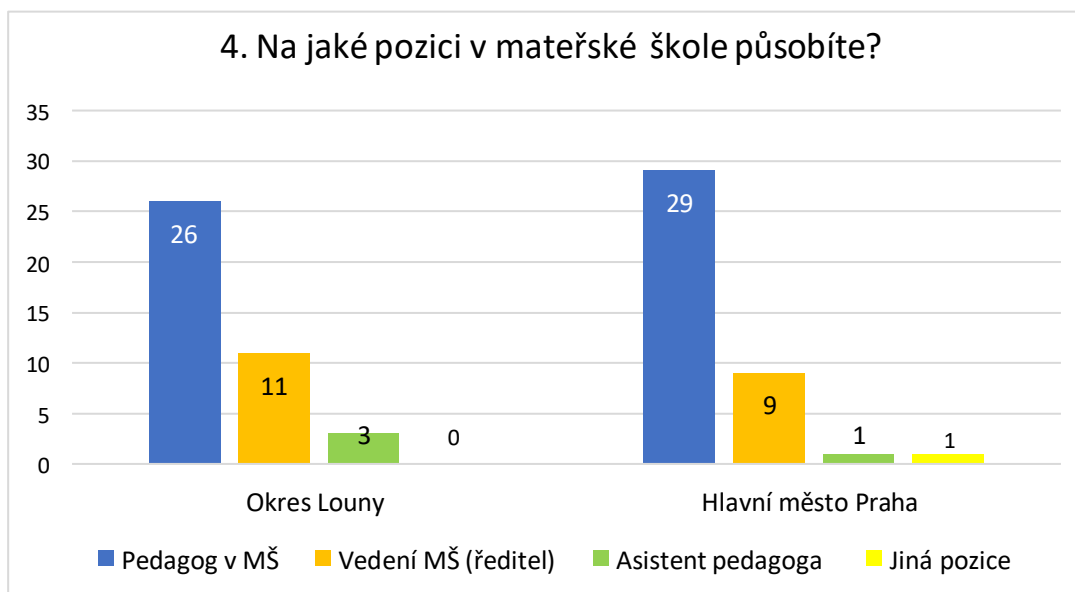
V oblasti hlavního města je z celkového počtu 40 respondentů zastoupena 1 škola disponující dvěma třídami, 8 mateřských škol s počtem tří tříd, 21 zařízení s počtem čtyř tříd, což činí přibližně polovinu v dané lokalitě. Dále 7 škol s počtem pěti tříd a 3 respondenti vybrali kolonku s „jiným“ počtem, bez bližší specifikace. V Praze se nezapojila žádná mateřská škola disponující jednou třídou.

V porovnání pozorujeme, že z obou lokalit převládají mateřské školy disponující čtyřmi třídami. Oproti Praze se v okrese Louny nachází více škol s nižší kapacitou, což souvisí s předcházející otázkou, kdy se můžeme domnívat, že vesnické školy disponují také nižším počtem tříd.



Graf 3: Pozornost věnovaná logopedické prevenci

Z dotazníkového šetření vyplývá, že logopedické prevenci se věnují všichni zúčastnění respondenti z obou lokalit. Z hlavního města i z okresu Louny byly zaznamenány pouze pozitivní odpovědi a značí to dobrou úroveň logopedické osvěty.

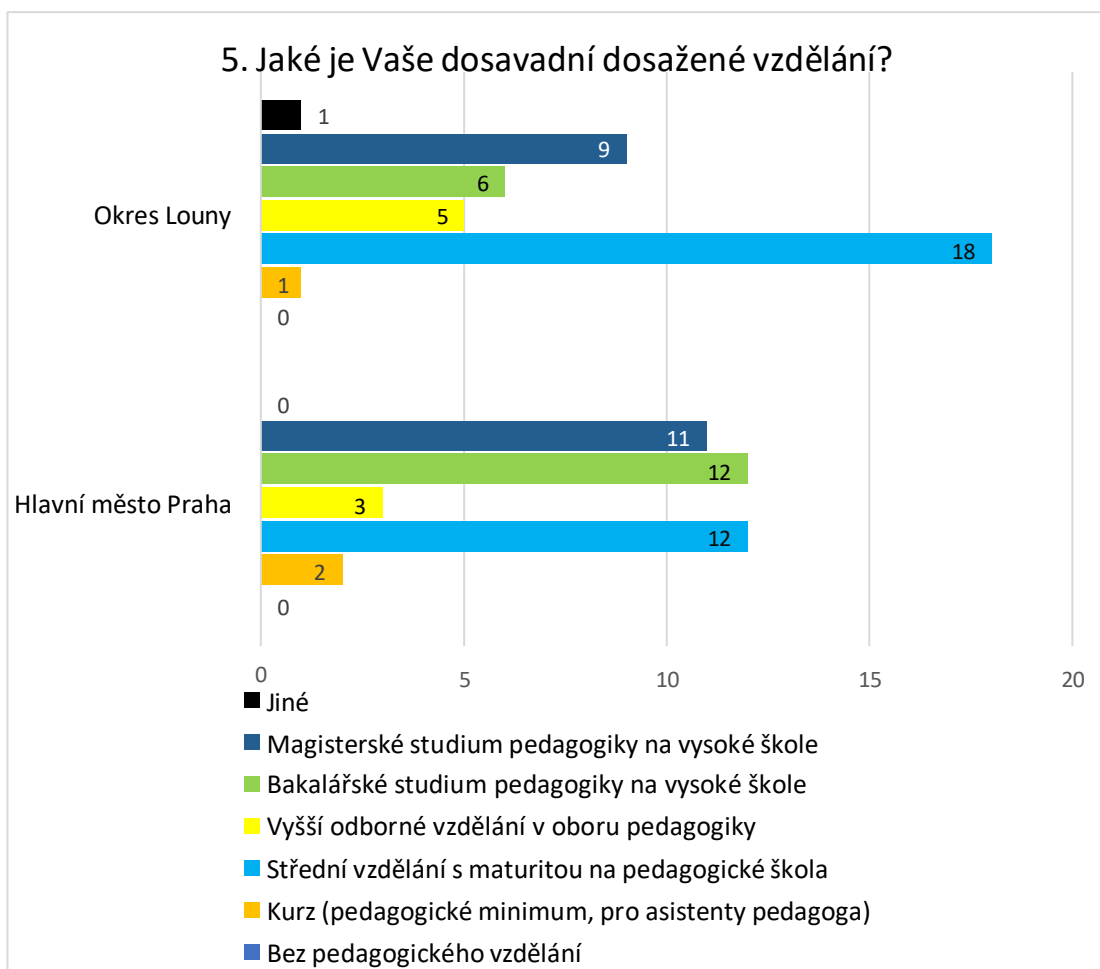


Graf 4: Působení respondentů v MŠ

V oblasti okresu Louny bylo zjištěno, že 26 respondentů působí na pozici pedagoga v mateřské škole, 11 odpovědí bylo zaznamenáno od vedoucích pracovníků mateřské školy, což zahrnuje ředitele či jejich zástupce a 3 respondenti působí jako asistenti pedagoga.

Z hlavního města se zapojilo 29 respondentů na pozici pedagoga v mateřské škole, 9 respondentů z pozice vedení MŠ a 1 asistent pedagoga. Jeden respondent uvedl jinou pozici, avšak bez další specifikace.

Z grafu č. 4 bychom mohli vyhodnotit, že nejvíce evidovaných odpovědí bylo od respondentů, kteří působí na pozici pedagoga v mateřské škole. Dále z okresu Louny odpovědělo o 2 respondenty více z pozice vedení MŠ. Také bylo zaznamenáno o 2 respondenty více na pozici asistenta pedagoga. V Praze naopak 1 respondent svou pozici nspecifikoval.

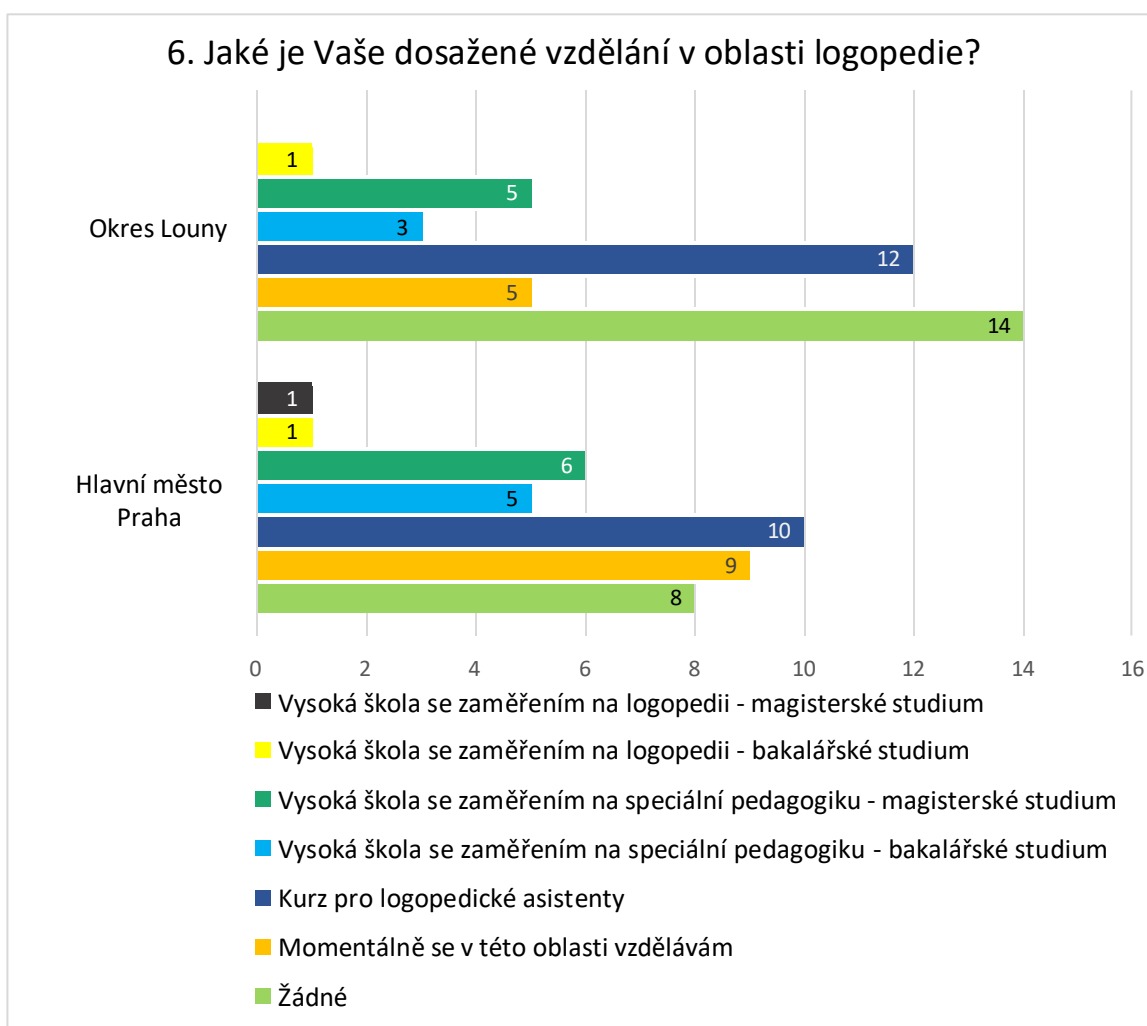


Graf 5: Pedagogické vzdělání respondentů

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že z okresu Louny odpovědělo 9 respondentů s magisterským vzděláním v oblasti pedagogiky, 6 respondentů s bakalářským vzděláním, 5 respondentů má vyšší odborné vzdělání v této oblasti. Dále nejvyšší počet respondentů, tedy 18 má maturitní vzdělání, 1 respondent s pedagogickým minimem a 1 respondent uvedl jiné vzdělání. Z výsledků vyplývá, že nejvyšší zastoupení pedagogů má střední vzdělání s maturitou.

Z hlavního města Prahy bylo zaznamenáno 11 respondentů s magisterským vzděláním, 12 respondentů s bakalářským vzděláním v oblasti pedagogiky a 3 respondenti uvedli vyšší odborné vzdělání. Dále 12 odpovědí bylo od respondentů s maturitním vzděláním a 2 respondenti uvádějí pedagogické minimum. Z oblasti Prahy bylo zjištěno, že stejný počet pedagogů má bakalářské vzdělání a střední vzdělání s maturitou.

V porovnání obou lokalit je zřejmé, že v hlavním městě působí více pedagogů s vysokoškolským vzděláním oproti okresu Louny. U magisterského vzdělání je to o 2 respondenty více v Praze, u bakalářského vzdělání činí rozdíl polovinu počtu, kdy bylo zaznamenáno 12 respondentů z Prahy a na Lounsku pouze 6 s bakalářským vzděláním. Avšak pedagogů s vyšším odborným vzděláním bylo o 2 více na Lounsku.



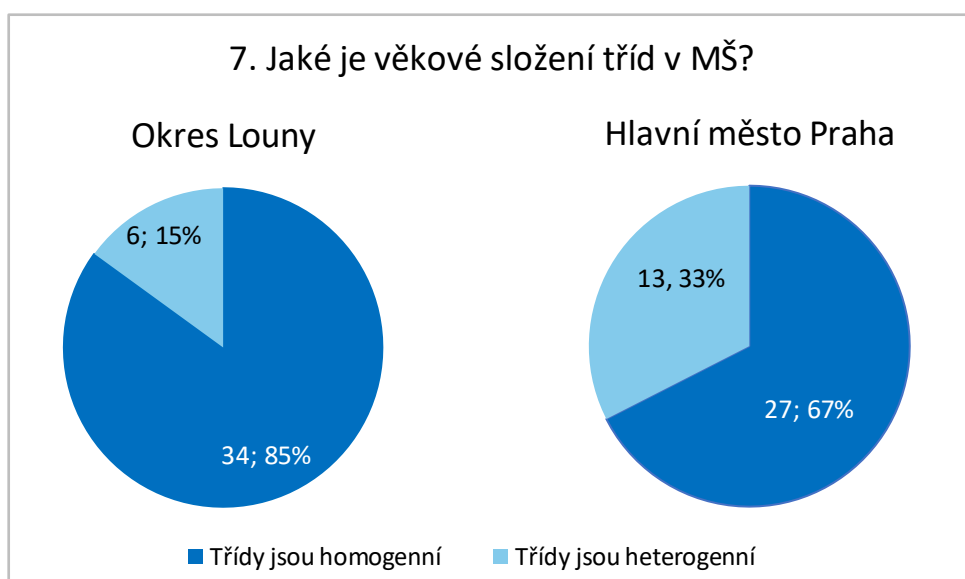
Graf 6: Vzdělání respondentů v oblasti logopedie

V okrese Louny byl evidován 1 respondent s bakalářským vzděláním v oblasti logopedie, dále 5 respondentů uvedlo, že mají magisterské vzdělání se zaměřením na

speciální pedagogiku a 3 respondenti mají bakalářské vzdělání v oboru speciální pedagogiky. Druhý nejvyšší počet, tedy 12 respondentů, absolvovalo kurz pro logopedické asistenty, 5 respondentů uvedlo, že se momentálně v oblasti logopedie vzdělává a nejvyšší počet, 14 respondentů odpovědělo, že nemá vzdělání v oblasti logopedie.

Z hlavního města byli zaznamenáni 2 respondenti s vysokou školou v oboru logopedie, 1 respondent s magisterským vzděláním a 1 respondent s bakalářským vzděláním. 6 respondentů má magisterské vzdělání v oblasti speciální pedagogiky a 5 respondentů uvádí bakalářské vzdělání v oboru speciální pedagogiky. Nejvyšší počet odpovědí byl od pedagogů s logopedickým kurzem, který absolvovalo 10 respondentů. Dále 9 respondentů uvedlo, že se v oblasti logopedie právě vzdělává a 8 respondentů bylo zaznamenáno bez vzdělání v oblasti logopedie.

Při porovnání získaných dat zjistíme, že v okrese Louny byl počet respondentů s logopedickým vzděláním nižší oproti Praze. Nejvyšší počet respondentů z okresu Louny nemá žádné vzdělání v oblasti logopedie, v Praze má nejvyšší počet respondentů kurz pro logopedické asistenty. Dále je v hlavním městě vyšší počet respondentů, kteří se v této oblasti momentálně vzdělávají, oproti okresu Louny. Zde bychom mohli řešit otázku dostupnosti logopedického vzdělání, kdy se lze domnívat, že v hlavním městě bude více možností vzdělávání i při zaměstnání.

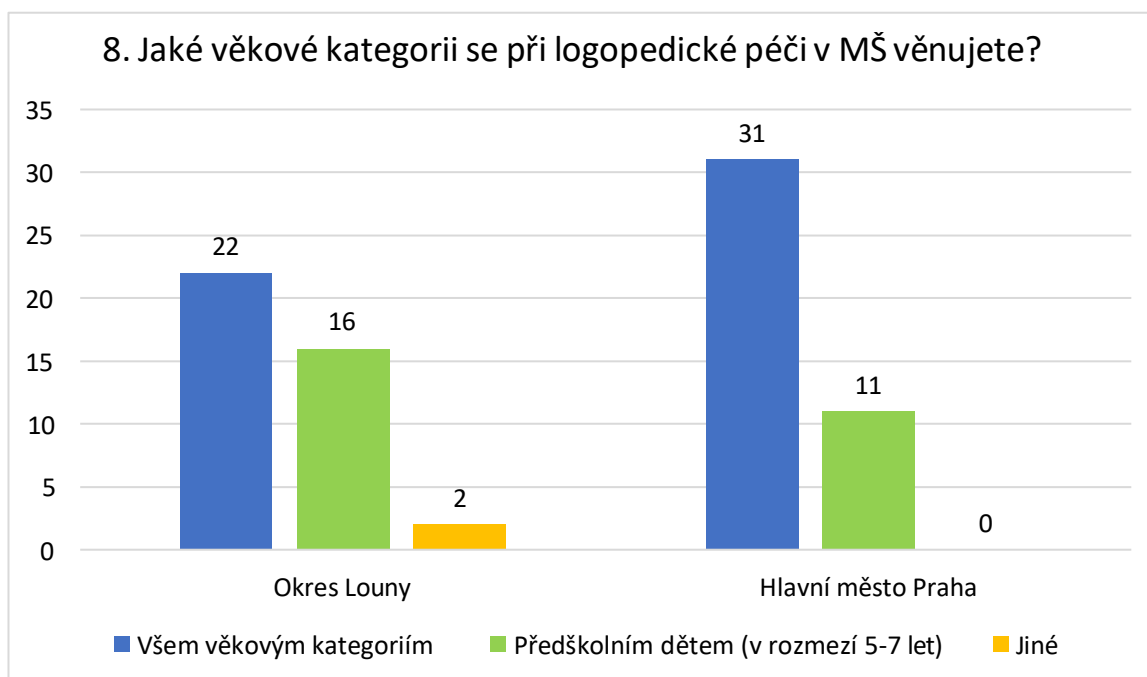


Graf 7: Věkové složení tříd v MŠ

V mateřských školách z okresu Louny je většina tříd s homogenním složením tzn. děti jsou ve stejné věkové skupině. Celkem bylo zaznamenáno 34 odpovědí respondentů s homogenním složením tříd, tj. 85 % z celku. Oproti tomu jen 15 %, tedy 6 respondentů odpovědělo, že třídy v MŠ jsou heterogenní a děti jsou ve skupinách s různým věkovým složením.

Z oblasti Prahy bylo zaznamenáno 67 % odpovědí od respondentů s homogenním složením tříd v MŠ, tj. 27 odpovědí. Zbýlých 33 %, tedy 13 respondentů odpovědělo, že třídy v MŠ jsou heterogenní, s různým věkovým složením dětí ve třídě.

Z toho vyplývá, že v oblasti Prahy je více než 2x vyšší počet heterogenních tříd v porovnání s okresem Louny. Vzhledem k aktuálním trendům v předškolním vzdělávání, kdy se heterogenní složení tříd jeví jako moderní forma edukace a přináší různé výhody, dalo by se usuzovat, že v Praze je více takových škol, které dbají na aktuální situaci a současné trendy. Stejně tak může vývoj řeči v rozmanité věkové skupině přinášet výhody jako jsou řečový vzor, posílení vzájemného respektu, budování slovní zásoby apod. Na druhé straně s sebou nese také jistá úskalí s ohledem na věnovanou individuální péči, náročné požadavky na dítě, srovnávání se s druhými a jiné.

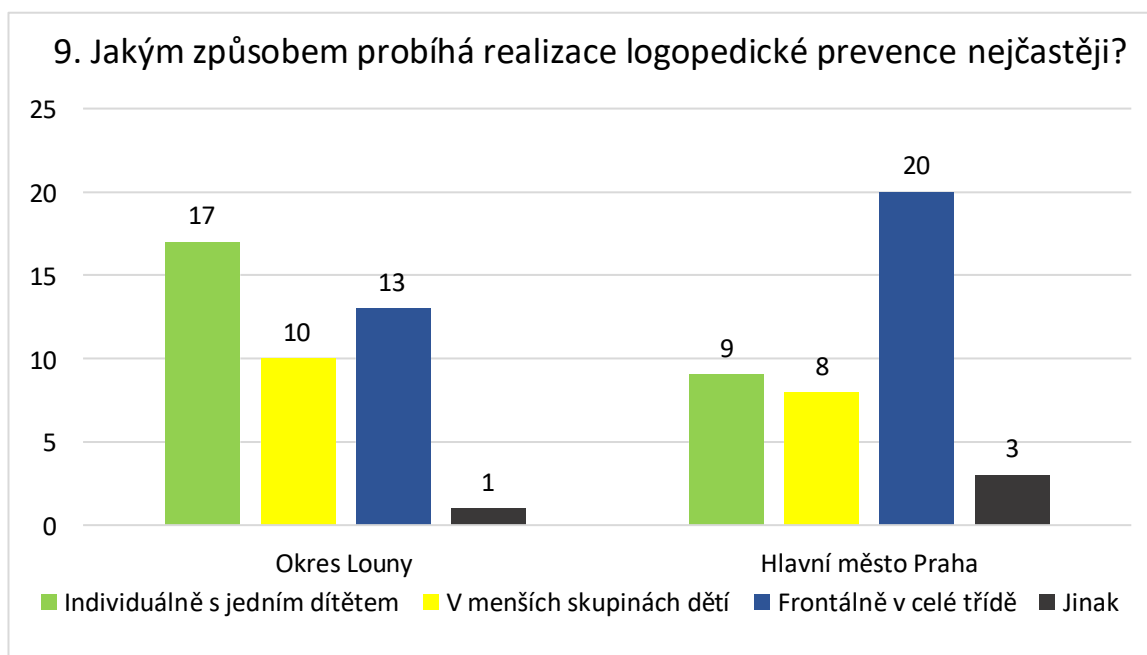


Graf 8: Věkové kategorie při logopedické prevenci

Z dotazníkového šetření vyplývá, že logopedická péče je v okrese Louny poskytována ve více než polovině MŠ všem věkovým kategoriím, uvádí tak celkem 22 respondentů. 16 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří se v rámci logopedické péče věnují výhradně předškolním dětem ve věku 5–7 let. 2 respondenti vybrali jinou možnost bez bližšího uvedení věkové kategorie.

V hlavním městě bylo zaznamenáno 31 odpovědí z mateřských škol, které logopedickou prevencí cílí na všechny věkové kategorie, což je také většina. Zbýlých 11 respondentů uvedlo, že se logopedickou péčí zaměřují především na předškolní děti ve věku 5–7 let.

Většina mateřských škol z obou lokalit se věnuje při logopedické prevenci všem věkovým kategoriím. V okrese Louny je však stále mnoho MŠ, které se zaměřují pouze na děti v předškolním věku, v Praze je počet takových zařízení nižší. Vzhledem k zdravému vývoji dítěte víme, jak důležité je budovat komunikační schopnosti a rozvoj řeči již od raného dětství. Proto je i při logopedické prevenci klíčové, aby alespoň nějaká forma preventivního působení byla zařazena také u mladších dětí a nejen u „předškoláků“.

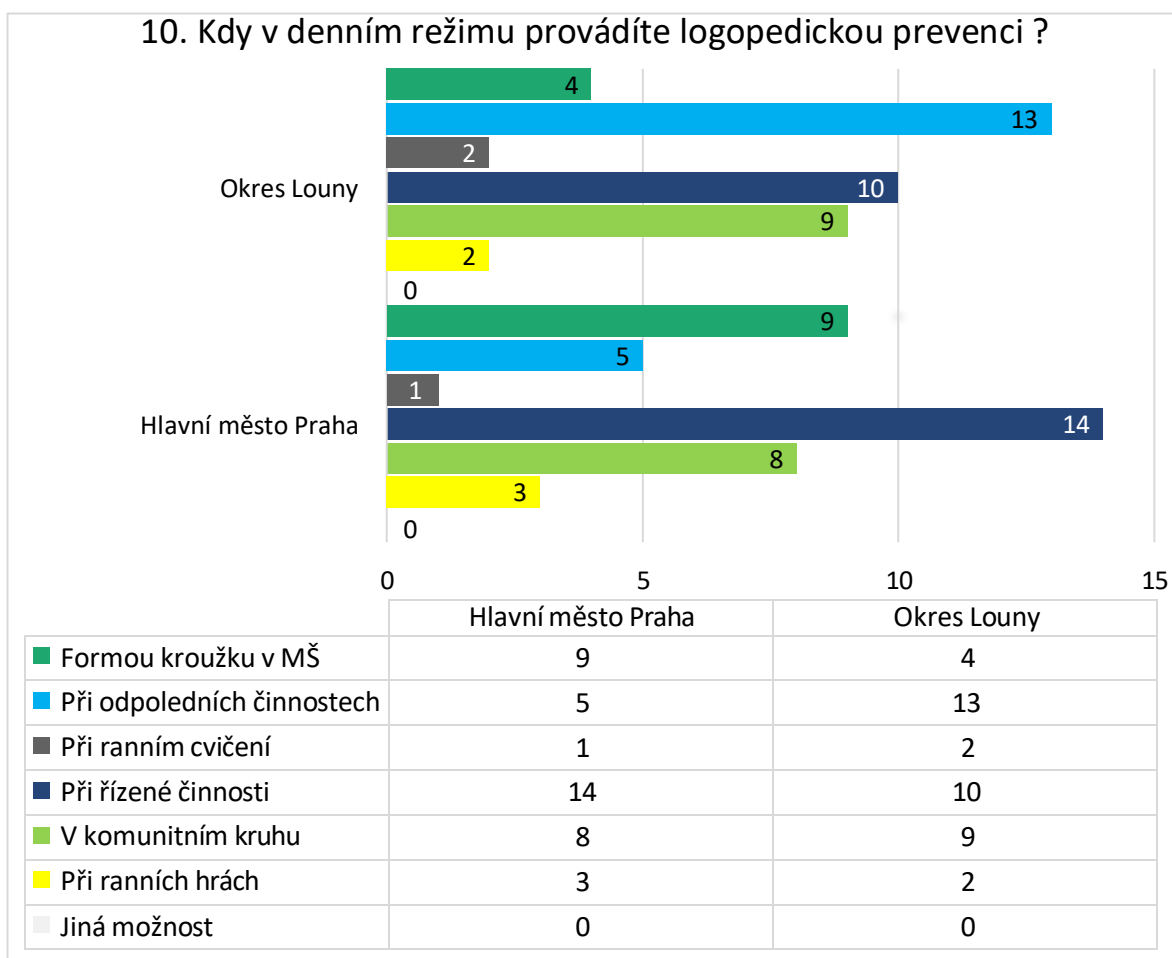


Graf 9: Způsob realizace logopedické prevence

Vzhledem k průběhu logopedické prevence bylo zjištěno, že na Lounsku probíhá především individuálně, což uvádí 17 respondentů. Dále 13 respondentů odpovědělo, že činnosti zaměřené na logopedickou prevenci jsou vedené frontálně s celou třídou dětí. 10 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří provádějí logopedickou prevenci v menších skupinách dětí a 1 z respondentů uvedl jinou možnost.

V Praze byl nejvyšší počet 20 respondentů, kteří provádějí logopedickou prevenci frontálně s celou třídou. Dále 9 respondentů uvedlo, že se zaměřují na logopedickou prevenci v menších skupinách dětí a nejnižší počet odpovědí je od 8 respondentů, kteří provádí logopedickou prevenci individuálně s jedním dítětem, což je výrazně nižší počet oproti okresu Louny. 3 respondenti uvedli jinou možnost bez bližší specifikace.

Porovnáním obou lokalit lze sledovat, že v okrese Louny je individuální péče výrazně častější oproti Praze. V hlavním městě je individuální péče počtem nejnižší a v okrese Louny je naopak zastoupena v nejvyšší míře. V Praze je nejčastější frontální podoba logopedické prevence, ta byla na Lounsku až na druhém místě. Takové rozdělení bychom mohli propojit s nižší kapacitou zařízení, kdy menší mateřské školy mohou mít více prostoru pro individuální péči, což se ukazuje v případě okresu Louny.

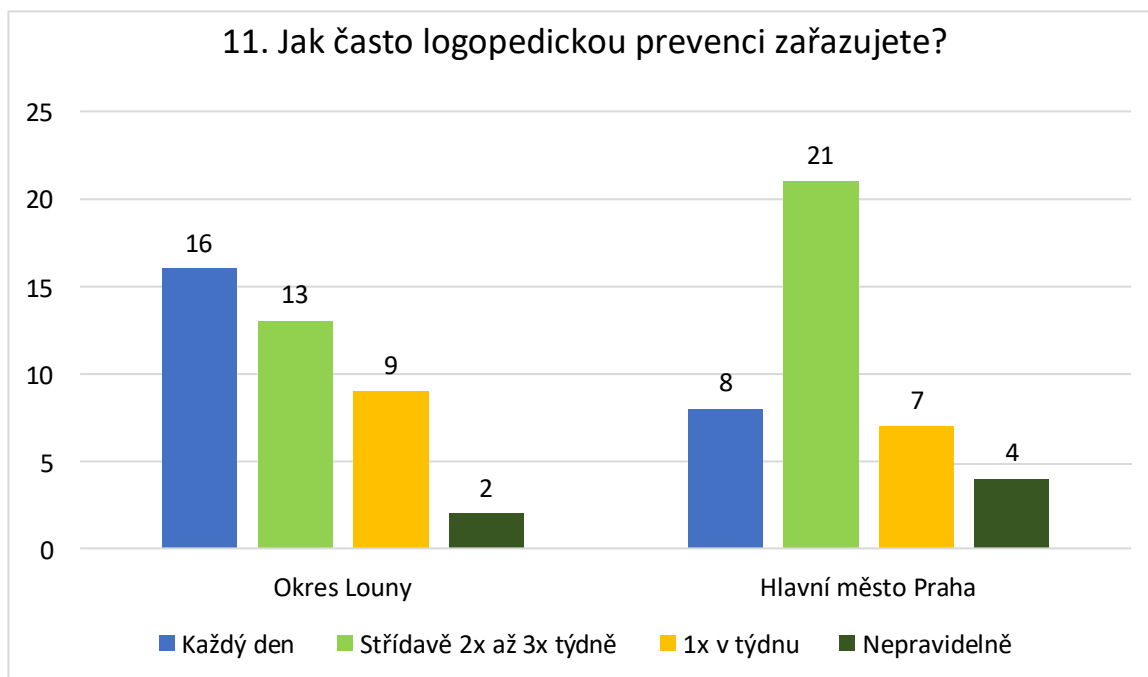


Graf 10: Logopedická prevence v režimu dne

Vzhledem k aktivitám v MŠ lze logopedickou prevenci zařadit do mnoha částí režimu dne. V okrese Louny pedagogové nejčastěji zařazují logopedickou prevenci v odpoledních činnostech, což uvádí 13 respondentů. 10 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří logopedickou prevenci provádějí při řízené činnosti. 9 respondentů uvedlo, že prevenci zařazují v rámci komunitního kruhu a 4 respondenti provádějí logopedickou prevenci formou kroužku v MŠ. Nejméně respondentů, s počtem 2, zařazuje logopedickou prevenci při ranním cvičení a 2 respondenti při ranních hrách.

V oblasti Prahy uvádí nejvíce respondentů s počtem 14, že zařazují logopedickou prevenci při řízené činnosti, 9 respondentů odpovědělo, že prevence probíhá formou kroužku v MŠ. 8 respondentů zařazuje logopedickou prevenci v komunitním kruhu a 5 respondentů provádí prevenci při odpoledních činnostech. Dále 3 z respondentů zařazují logopedickou prevenci při ranních činnostech a 1 respondent při ranním cvičení.

Srovnáním obou lokalit zjistíme, že se do této otázky může promítat forma realizace logopedické prevence, tedy zda probíhá spíše individuálně či frontálně. V Praze převládá logopedická prevence při řízené činnosti, zatímco na Lounsku bývá součástí v odpoledních činnostech. Dále je v Praze znatelně častější provádění prevence formou kroužku v MŠ, v okrese Louny je na druhé příčce logopedická prevence při řízené činnosti.

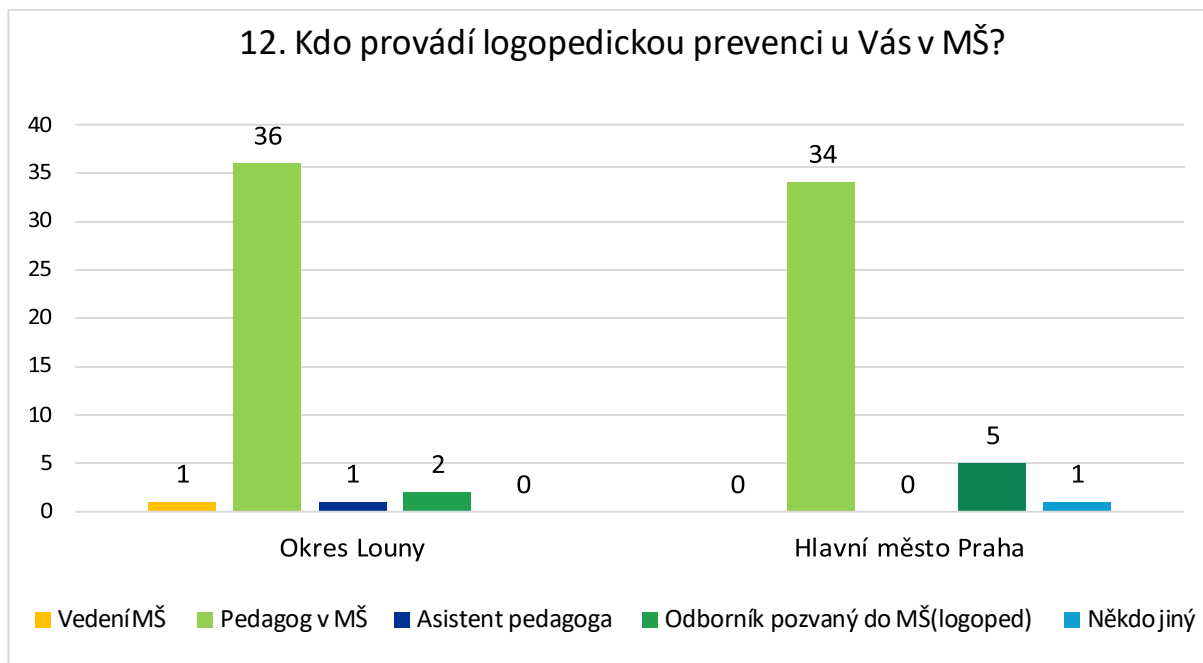


Graf 11: Četnost logopedické prevence

Četnost logopedické prevence je dalším důležitým ukazatelem pro její porovnání. V okrese Louny bylo zjištěno, že 16 respondentů zařazuje logopedickou prevenci každý den, což je nejvyšší počet v dané lokalitě. 13 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří logopedickou prevenci provádějí střídavě 2x až 3x týdně. Dále 9 respondentů odpovědělo, že logopedickou prevenci zařazují pouze 1x týdně a 2 z respondentů uvádí nepravidelně.

V hlavním městě byl nejvyšší počet respondentů, kteří zařazují logopedickou prevenci střídavě, celkem 21 odpovědí. Dále bylo zaznamenáno 8 respondentů, kteří provádí logopedickou prevenci každý den. 7 respondentů uvádí, že logopedickou prevenci provádí pouze 1x týdně a 4 odpovědi jsou od respondentů, kteří zařazují logopedickou prevenci nepravidelně.

Dle uvedených odpovědí většina pedagogů z okresu Louny provádí logopedickou prevenci každý den, oproti tomu v Praze bylo nejvyšší zastoupení respondentů, kteří logopedickou prevenci zařazují střídavě 2x až 3x v týdnu.

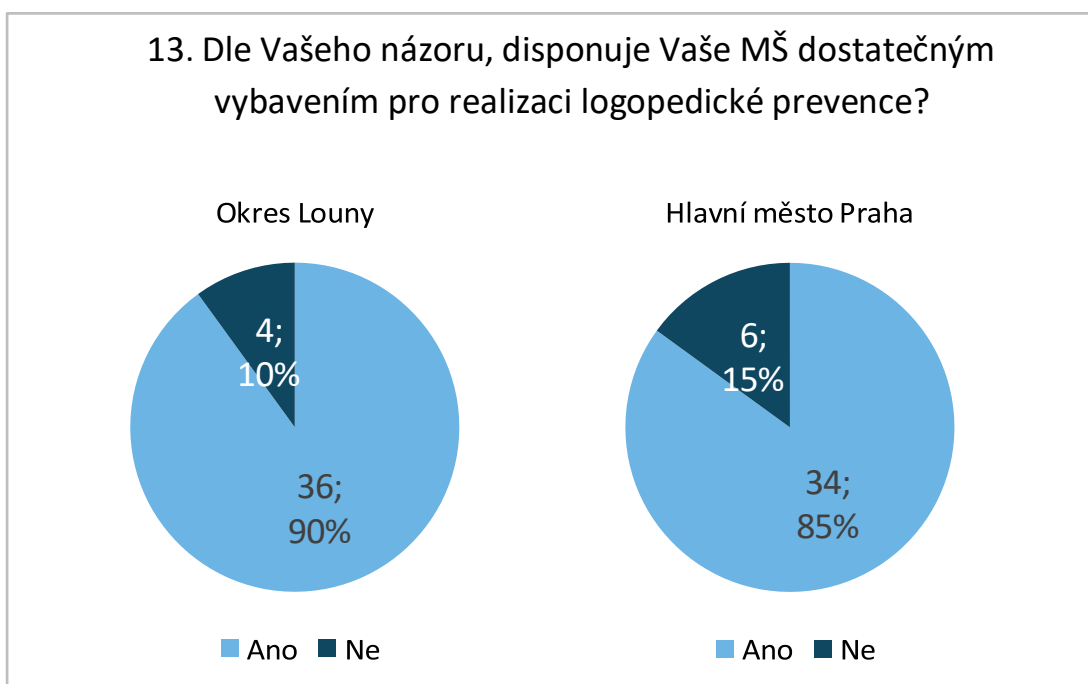


Graf 12: Pověřený pracovník

V oblasti lounského okresu bylo zjištěno, že logopedickou prevenci provádí nejčastěji pedagogové MŠ, odpověděla tak většina respondentů s počtem 36. Dále provádí logopedickou prevenci odborník pozvaný do mateřské školy, což uvádí 2 respondenti. 1 respondent odpověděl, že logopedickou prevenci provádí přímo vedení MŠ a 1 respondent ve své odpovědi vybral asistenta pedagoga.

V hlavním městě se odpovědi respondentů ve většině shodovaly, 34 dotazovaných odpovědělo, že logopedickou prevenci provádí nejčastěji pedagogové v mateřské škole. Na druhém místě byl označen odborník pozvaný do MŠ, jak odpovědělo 5 respondentů. A 1 respondent uvedl, že logopedickou prevenci provádí někdo jiný, aniž by svou odpověď specifikoval.

V nejvyšším zastoupení pracovníků, kteří provádějí logopedickou prevenci, byli v obou lokalitách pedagogové mateřských škol. Dále respondenti uvádějí odborníka, pozvaného do MŠ, což může ukazovat formu spolupráce mezi mateřskou školou a logopedem, která je v tomto případě samozřejmě vítána.

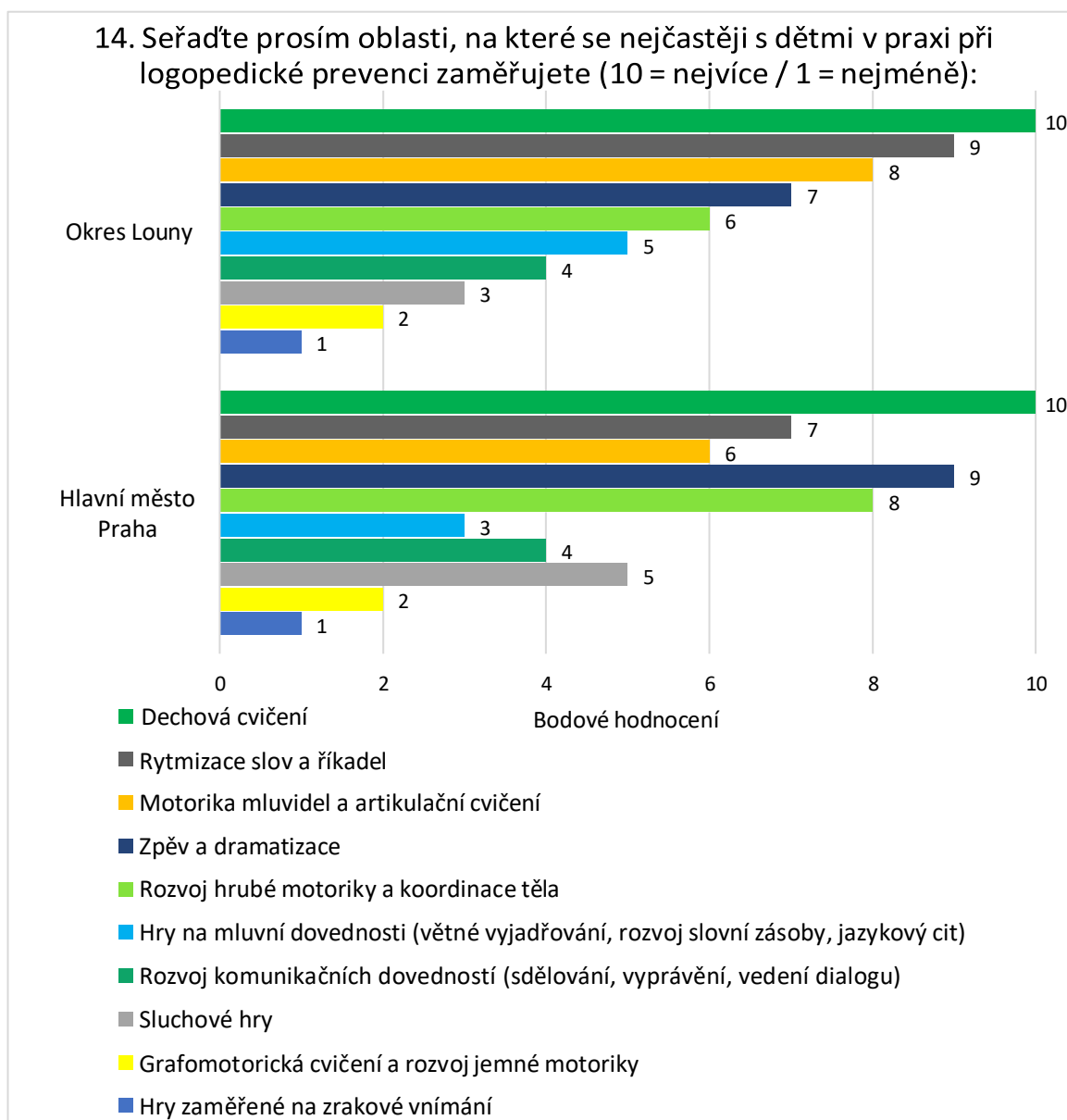


Graf 13: Vybavení pro realizaci logopedické prevence

Z dotazníkového šetření vyplývá, že s vybavením pro logopedickou prevenci je na Lounsku spokojena většina dotazovaných. 36 odpovědí bylo kladných a pouze 4 respondenti uvedli, že dle jejich názoru, vybavení v MŠ není dostačující.

V Praze byla opět vyšší úroveň kladných odpovědí, celkem 34 respondentů je s vybavením pro realizaci logopedické prevence spokojeno. Zbýlých 6 dotazovaných uvádí, že MŠ nedisponuje dostatečným vybavením, což je o 2 respondenty více než v okrese Louny.

Vzhledem k získaným informacím bychom mohli konstatovat, že mateřské školy z obou oblastí mají adekvátní vybavení a v porovnání se dramaticky neliší. V tomto ohledu je třeba brát v potaz subjektivitu odpovědí respondentů. Dobrým poznatkem však je, že ve většině jsou pedagogové spokojeni a mají vybavené zázemí.



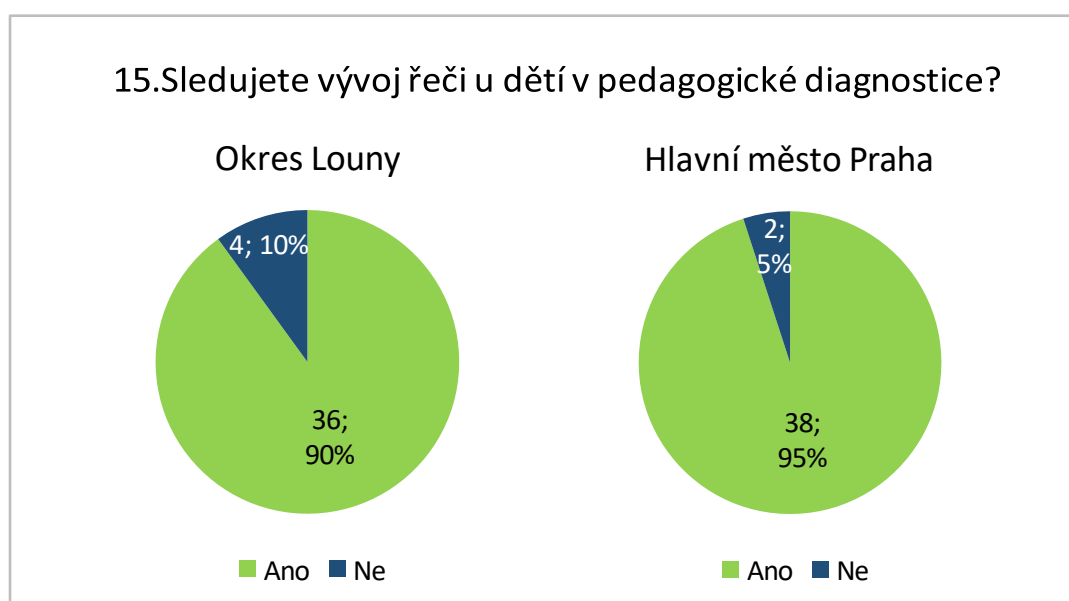
Graf 14: Metody logopedické prevence

Pro výběr nejčastěji používaných metod měli respondenti své výpovědi seřadit od nejvíce používané oblasti, až po ty, které používají při logopedické prevenci nejméně. Maximální počet získaných bodů je 10, minimální počet je 1 bod. Graf znázorňuje již zprůměrovaný počet bodů pro danou oblast. Výpovědi z okresu Louny jsou hodnotově seřazené, pro lepší vizuální srovnání.

Na první pohled můžeme sledovat, že respondenti z obou oblastí se na nejvyšší příčce shodují a při logopedické prevenci nejvíce zařazují dechová cvičení. Na 9 bodech se již odpovědi liší, v okrese Louny je druhou nejčastěji zařazovanou oblastí rytmizace slov a říkadel, v Praze je na tomto místě zpěv a dramatizace. Další čteně využívanou metodou

na Lounsku je motorika mluvidel a artikulační cvičení, v oblasti Prahy se s 8 body umístil rozvoj hrubé motoriky a koordinace těla. 7 bodů získal v okrese Louny zpěv a dramatizace, v hlavním městě je na tomto místě rytmizace slov a říkadel. Ohodnocení 6 bodů v okrese Louny získal rozvoj hrubé motoriky a koordinace těla, v Praze je to motorika mluvidel a artikulační cvičení. Na středové hranici 5 bodů se na Lounsku umístily hry na rozvoj mluvních dovedností, v Praze jsou na středové úrovni sluchové hry. Se 4 body se v okrese Louny umístil rozvoj komunikačních dovedností, stejně tak je tomu i v Praze. S ohodnocením 3 bodů jsou sluchové hry na Lounsku, v Praze jsou na tomto umístění hry pro rozvoj mluvních dovedností. Na nižších příčkách s počtem 2 bodů se umístila v obou oblastech grafomotorická cvičení a rozvoj jemné motoriky. Nejméně zařazovanou oblastí při logopedické prevenci jsou v obou lokalitách hry na zrakové vnímání.

V porovnání obou lokalit jsou znatelné rozdíly, které blíže specifikují, jak nejčastěji probíhá logopedická prevence v daném místě. Zajímavé je však sledovat, že nejvíce zařazovaná oblast se v obou lokalitách shoduje a jsou to dechová cvičení, která pedagogové zařazují nejčastěji. Stejně tak se obě lokality shodují u nejméně zařazovaných oblastí, kdy se jedná o grafomotorická cvičení, rozvoj jemné motoriky a s nejnižším počtem bodů se umístily hry na zrakové vnímání.

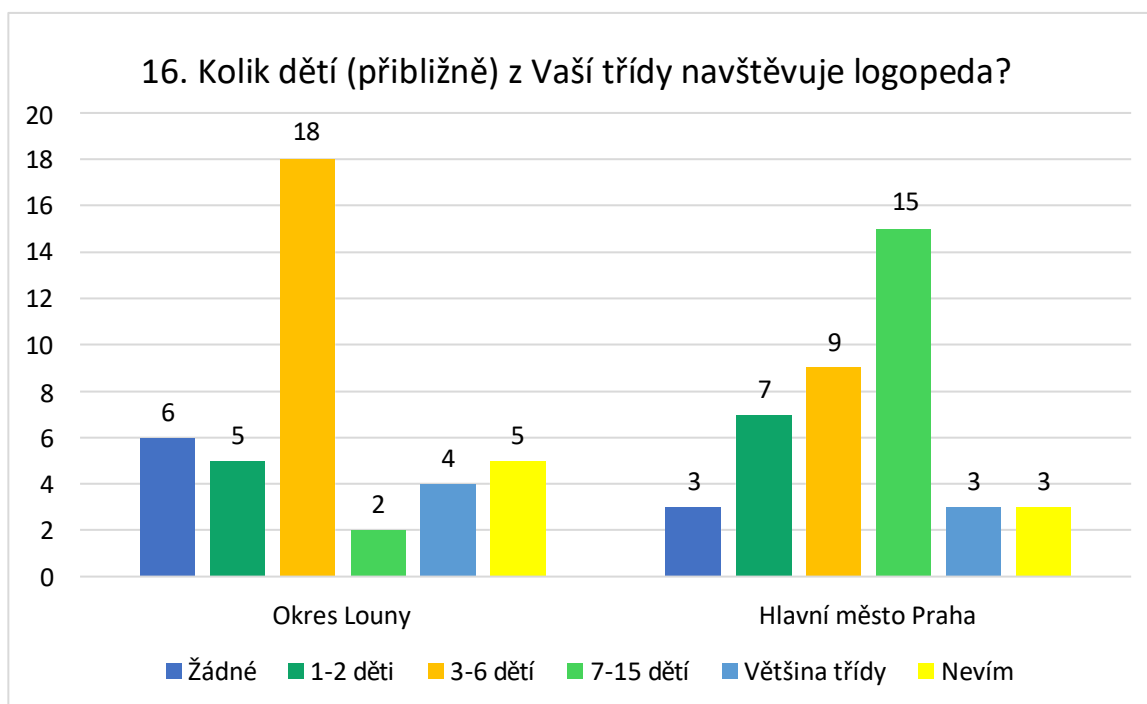


Graf 15: Záznam v pedagogické diagnostice

Dle dotazníkového šetření bylo zjištěno, že v okrese Louny je zaznamenán vývoj řeči v pedagogické diagnostice u velké části respondentů. Z 40 odpovědí bylo 36 pozitivních a 4

negativní odpovědi. Z toho vyplývá, že pouze 4 zástupci mateřských škol nevedou záznam o vývoji řeči. Z hlavního města bylo více odpovědí s pozitivní výsledkem. 38 respondentů uvedlo, že vedou záznam v této oblasti a pouze 2 odpovědi byly negativní.

Ve srovnání získaných odpovědí je v obou lokalitách nejvyšší počet respondentů, kteří provádí záznam o vývoji řeči. Tyto důležité informace je dobré mít připravené pro případné dotazy od zákonných zástupců či pro spolupráci s poradenským zařízením apod. Přestože rozdíl mezi lokalitami nebyl zvláště závažný, v Praze bylo více škol, které vedou záznam o vývoji řeči.



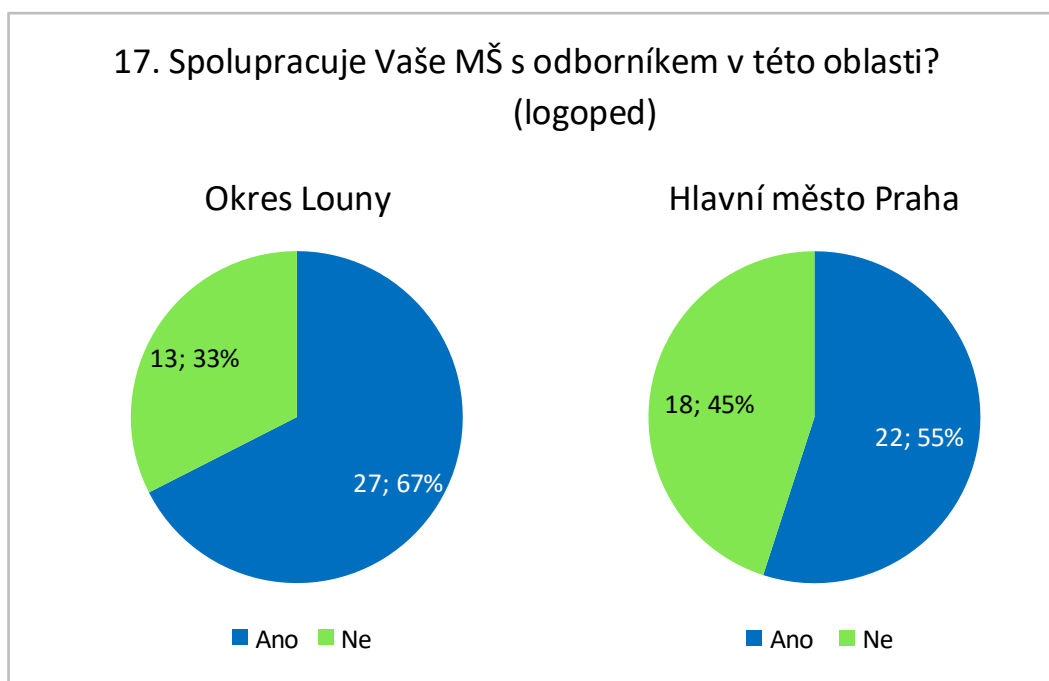
Graf 16: Počet dětí navštěvující logopeda

Na Lounsku 18 respondentů uvedlo, že logopeda navštěvuje přibližně 3-6 dětí z jejich třídy. Dále 6 respondentů odpovědělo, že k logopedovi nedochází žádné z dětí. 5 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří ve třídě mají 1-2 děti navštěvující logopedii. 2 respondenti mají ve třídě 7-15 dětí v péči logopeda. 4 respondenti uvádějí, že k logopedovi dochází většina třídy a 5 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří tyto informace neví, nebo si jimi nejsou jisti.

V hlavním městě byl nejvyšší počet 15 respondentů, kteří uvedli že logopedii navštěvuje 7-15 dětí ze třídy. 9 odpovědí bylo zaznamenáno od respondentů, kteří mají ve třídě 3-6 dětí v logopedické péči. Dále 7 respondentů uvádí, že logopedii navštěvuje 1-2

děti z jejich třídy. 3 odpovědi byly od respondentů, kteří ve třídě nemají žádné dítě v logopedické péči, a stejný počet 3 respondentů odpovědělo, že logopedii navštěvuje většina z jejich třídy. Také 3 respondenti uvádějí, že tyto informace neví, nebo si jimi nejsou jisti.

U dětí, které jsou ohroženy NKS je důležité zajištění včasné péče. Na Lounsku můžeme sledovat, že počet dětí navštěvující logopedii je výrazně nižší oproti Praze. Zde je otázkou, jaká je dostupnost logopedické péče v této oblasti, kdy v hlavním městě je zastoupení logopedických ordinací výrazně vyšší. Avšak záleží také na řadě jiných faktorů, jako vyhodnocení, zda dítě logopedickou péčí potřebuje, angažovanost rodičů, kvalita prevence v MŠ a mnoho dalších.

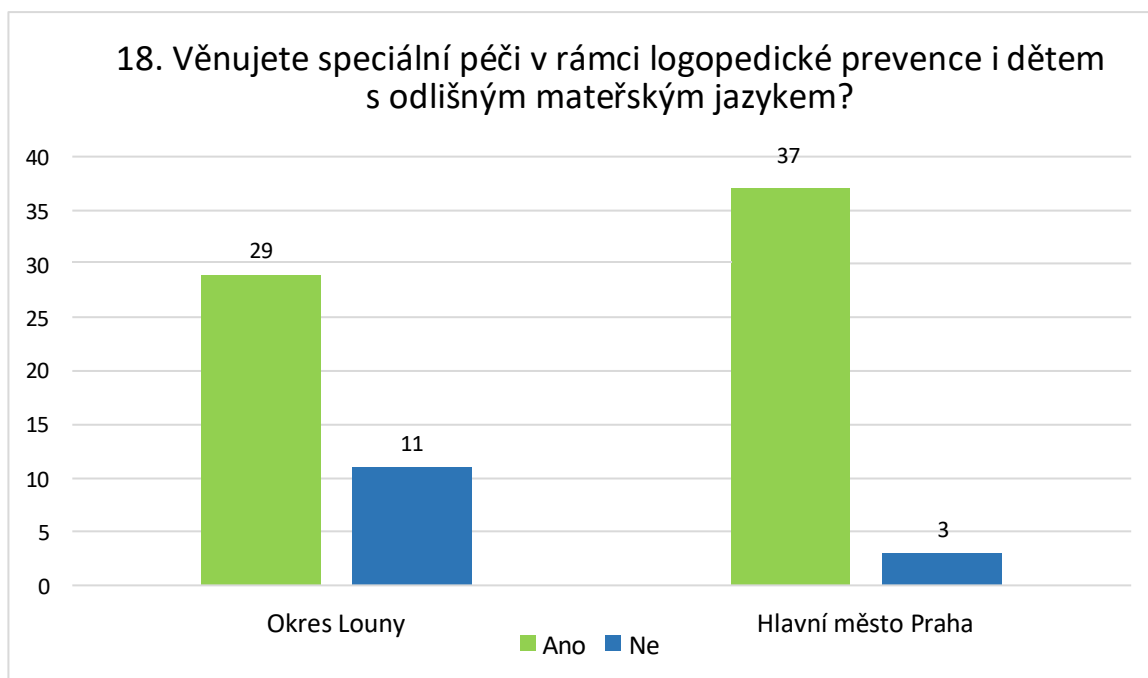


Graf 17: Spolupráce MŠ s logopedem

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 67 % mateřských škol z okresu Louny spolupracuje s logopedem, odpovědělo tak 27 respondentů. Zbýlých 13 mateřských škol, tj. 33 % není ve spojení s odborníkem v oblasti logopedie.

Z Prahy převládají odpovědi škol, které spolupracují s logopedem. Celkem 22 odpovědí bylo kladných, což odpovídá 55 %. Ostatní respondenti s logopedem nespolupracují, tj. 18 odpovědí a 45 %.

Dohled a intervence logopeda může výrazně pomoci při preventivním působení a zvýšit tak celkovou úroveň péče. Ve srovnání výsledků dotazníkového šetření je v okrese Louny užší spolupráce mezi mateřskou školou a logopedem.

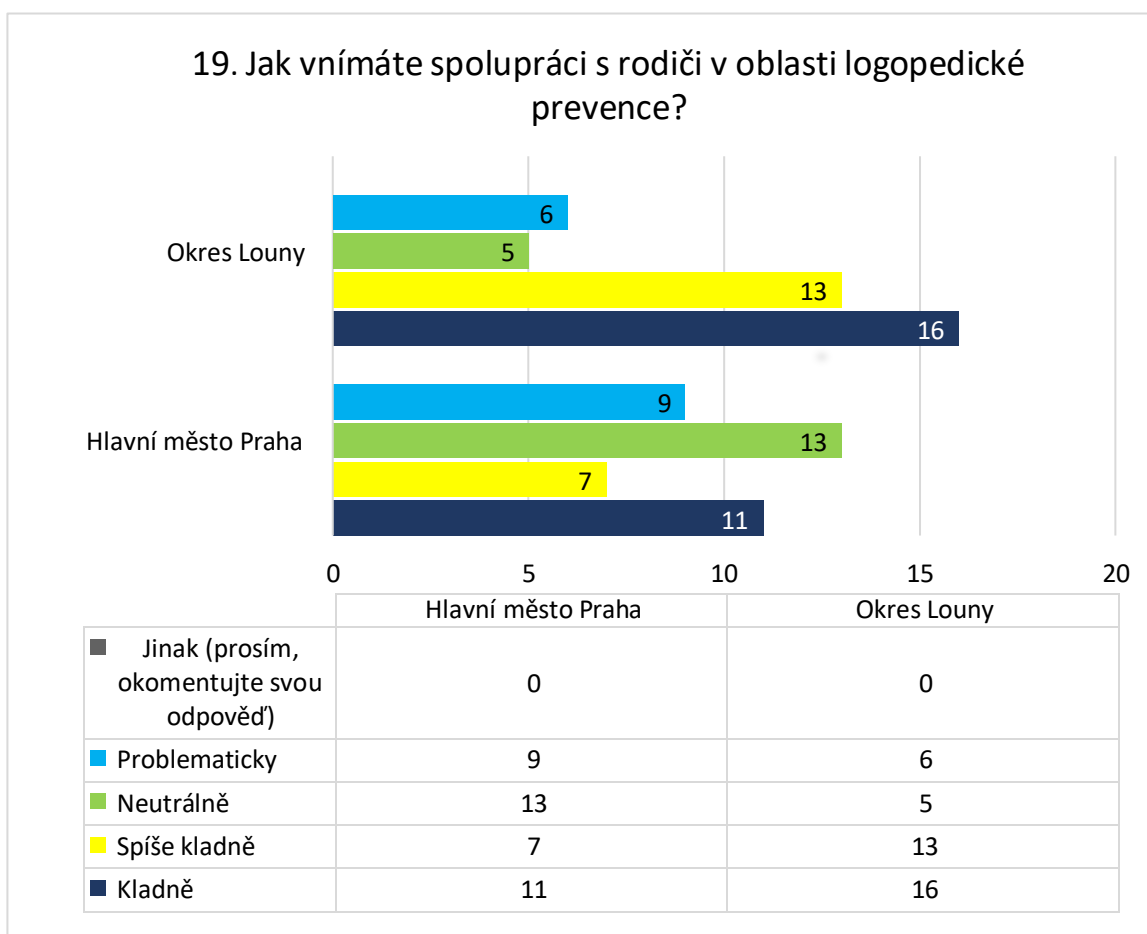


Graf 18: Péče o děti s odlišným mateřským jazykem

V oblasti péče o děti s odlišným mateřským jazykem (zkráceně OMJ) bylo v okrese Louny zaznamenáno 29 odpovědí od respondentů, kteří se při logopedické prevenci těmto dětem věnují. Zbýlých 13 respondentů uvádí, že nevěnuje speciální péči dětem s OMJ.

V Praze většina respondentů odpověděla, že se při logopedické prevenci dětem s OMJ věnují, což uvádí 37 respondentů. Zbylí 3 respondenti odpověděli, že nevěnují speciální péči dětem s OMJ.

Zde v porovnání musíme brát v potaz fakt, že v okrese Louny zřejmě není tak vysoké zastoupení dětí s OMJ, jako v Praze. Proto možná není taková péče potřeba, pro toto zjištění by byla vhodná otázka pro doplnění kompletních informací.



Graf 19: Spolupráce s rodiči

Protože na vývoj řeči má vliv především rodina a domácí zázemí, spolupráce se zákonnými zástupci a mateřskou školou může mít velmi pozitivní dopad na rozvoj komunikace a řeči. Na Lounsku pedagogové vnímají spolupráci mezi MŠ a rodiči ve většině kladně či spíše kladně, zastoupením 16 a 13 respondentů. Neutrálně vnímá spolupráci 5 respondentů a 6 odpovědí uvádí problematicky.

V Praze je nejvyšší zastoupení pedagogů, kteří vnímají spolupráci neutrálně s počtem 13 odpovědí, dále 11 respondentů uvádí, že vnímají kooperaci s rodiči kladně, 7 respondentů odpovídá spíše kladně. 9 pedagogů vnímá spolupráci problematicky.

V porovnání odpovědí zjistíme, že na spolupráci s rodiči se v okrese Louny soustředí v hojném počtu, kdy převažují kladné odpovědi. V Praze jsou kladné počty příznivé, avšak bylo zaznamenáno více neutrálních odpovědí a problematického vnímání spolupráce oproti Lounsku.

20. Jak vnímáte svou roli při realizaci logopedické prevence?
(dobrovolná otázka)

| Okres Louny | Hlavní město Praha |
|---|---|
| Kladně. | Z mého pohledu důležitou, jelikož ve většině případů jsme jediní, kteří s dětmi pracují. |
| Vnímám svou roli kladně a důležitě, spousta dětí dnes nezná z domova četbu, vyprávění a jiný způsob rozvoje komunikace, proto se jako pedagog snažím toto kompenzovat a poskytovat. S dětmi mne velmi baví oromotorika. | Vzhledem k mladším dětem ve třídě (2-4 roky) se snažím prevenci vykonávat způsobem, aby byla pro děti nenápadná a bavila je. |
| Vnímám důležitost logopedické prevence s nejmladšími dětmi, které potřebují podporu a rozvoj v oblasti řeči. | Prevence v MŠ je velmi důležitá. |
| Přínos pro děti s nedostatečnou domácí péčí. | Nepostradatelná péče v rámci předškolního vzdělávání. |
| I učitelka může pomáhat dítěti s NKS, např. rodiče přesvědčit, že včasná návštěva logopeda je správná. | Logopedická prevence je pro mne důležitá součást předškolního vzdělávání. |
| Nesmírně důležitá. Doma často není pro prevenci prostor. Děti tráví mnoho času u televize, počítače, tabletu, telefonu, pohádky slyší jen zprostředkovaně. Rodiče mnohým nevěnují dostatek času, kdy společně čtou, prohlížejí, povídají si, společně si hrají. | Svou roli vnímám spíše jako učitel, který se zaměřuje na rozvoj správného mluvního projevu jako takového. Rozhodně nechci působit jako odborník a nahrazovat místo klinického logopeda. Proto moje role má spíše charakter vzoru správné výslovnosti, nikoliv, že bych se pouštěla do opravování řečových vad u dětí. |
| Nezbytně důležitá. | Pro rodiče je v mnoha případech přínosné doporučení ze strany pedagoga, zejména pokud váhají nad návštěvou logopeda. |
| Logopedická prevence je nutná. V MŠ děti tráví hodně času, proto je potřeba s nimi denně řeč procvičovat. Děti s vadou řeči stále přibývá. | Často jsem oporou nejen pro děti, ale především pro rodiče, snažíme se společně najít východiska řešení. Ovšem toto je možné pouze v případě jejich zájmu. |

| | |
|---|--|
| Jsme často první, kdo rodiče upozorní na logopedickou vadu u dětí. Problém správné výslovnosti rodiče mnohdy bagatelizují. | Jsem pro děti dobrým řečovým vzorem, snažím se o vhodné působení, zajištění dostatku podnětů pro komunikační rozvoj a podpořit zejména děti, které mají v této oblasti nějaké nejistoty. |
| Jako doplňující. | Velmi přínosná. |
| Jen okrajově – především se na třídě zaměřuje na dechová a artikulační cvičení, a to hravou a pro děti zábavnou formou. Logopedickou prevenci provádí v naší MŠ logoped preventista | Snažím se dětem poskytnout dostatek prostoru k vyjádření, v MŠ máme také možnost navštěvovat logopedický kroužek. |
| Velmi důležitá | |
| V mateřské škole se snažíme o nenásilné působení, nechceme nahrazovat logopedickou péčí, často je ale nutné v tomto případě usměrnit rodiče. Pro děti je důležité zajistit vhodné prostředí s dostatkem podnětů a dobrého řečového vzoru. | |

Tabulka č. 1: Jak vnímají pedagogové svou roli při realizaci logopedické prevence

V poslední otázce, která byla pro respondenty dobrovolná, byl prostor pro vlastní vyjádření pedagogických pracovníků. Ze získaných odpovědí můžeme usoudit, že zástupci mateřských škol vnímají logopedickou prevenci jako nedílnou součást předškolního vzdělávání. Uvědomují si své poslání při rozvoji řeči a dbají na zdravý vývoj v této oblasti. Jejich role doplňuje důležitý systém logopedické péče. Jsou tu jako první nápomocní rodičům, kterým pomáhají se zorientovat a zodpovědět otázky logopedické intervence. Jsou důležitým vzorem pro děti a denně vytváří vhodné podmínky pro jejich rozvoj.

Návratnost odpovědí u dobrovolné otázky byla značně nižší, přesto jsou zde shrnuty věcné poznatky z prostředí mateřských škol. Z okresu Louny odpovědělo 13 respondentů a z Prahy 11 respondentů.

8. Shrnutí a komparace získaných informací

Oslovené instituce se skládají převážně z městských mateřských škol, pouze 30 % zařízení z okresu Louny se nachází na vesnici. Vzhledem k počtu tříd v mateřských školách bylo hojné zastoupení MŠ disponujících čtyřmi třídami, což je shodný poznatek z obou lokalit. Na Lounsku se nachází více zařízení s nižší kapacitou MŠ oproti Praze. Ve všech oslovených mateřských školách se pedagogové věnují logopedické prevenci.

Největší počet respondentů působí na pozici pedagoga v MŠ, což je shodné v obou lokalitách. U vzdělání pedagogických pracovníků bylo v okrese Louny nejvyšší zastoupení respondentů s maturitním vzděláním, téměř u poloviny. V Praze byl stejně vysoký počet respondentů s maturitním vzděláním a bakalářským vzděláním, u každé kategorie zastoupeno přibližně ¼ z celkového počtu respondentů. Na Lounsku byl počet pedagogů s logopedickým vzděláním nižší v porovnání s hlavním městem. Nejvyšší zastoupení respondentů z okresu Louny nemá žádné vzdělání v oblasti logopedie, v Praze má nejvyšší počet respondentů kurz pro logopedické asistenty. V hlavním městě je také vyšší počet respondentů, kteří se v této oblasti momentálně vzdělávají. Což by mohlo souviset s dostupností logopedického vzdělání.

V porovnání složení tříd je v oblasti Prahy více než 2x vyšší počet heterogenních tříd, ty mají své zastoupení v hlavním městě přibližně 1/3. Většina mateřských škol z obou lokalit věnuje logopedickou péči všem věkovým kategoriím. V okrese Louny je však stále mnoho mateřských škol, které se zaměřují pouze na děti v předškolním věku. Avšak individuální péče při logopedické prevenci je na Lounsku výrazně častější oproti Praze. V hlavním městě je nejčastější frontální forma logopedické prevence. Dále v Praze převažuje logopedická prevence při řízené činnosti, zatímco v okrese Louny bývá součástí v odpoledních činnostech. V Praze je zdatelně častější provádění prevence formou kroužku v MŠ, v okrese Louny je na druhé příčce logopedická prevence při řízené činnosti.

V Praze bylo nejvyšší zastoupení respondentů, kteří prevenci zařazují střídavě 2x až 3x v týdnu, většina pedagogů v okrese Louny provádí logopedickou prevenci každý den. V nejvyšším zastoupení pracovníků, kteří provádějí logopedickou prevenci, byli z obou lokalit pedagogové mateřských škol. Dále respondenti v malé míře uvádějí odborníka,

pozvaného do MŠ. Dle získaných odpovědí vyplývá, že mateřské školy z obou oblastí mají adekvátní vybavení k realizaci logopedické prevence.

Nejvíce zařazovaná oblast, kterou pedagogové při logopedické prevenci provádějí jsou dechová cvičení, což je shodné v obou lokalitách. Nejméně zařazované oblasti jsou opět shodné a jedná se o grafomotorická cvičení a hry na zrakové vnímání (v případě logopedické prevence). Přestože rozdíl mezi lokalitami nebyl zvláště zásadní, v Praze bylo zaznamenáno více respondentů, kteří vedou záznam o vývoji řeči.

Na Lounsku je počet dětí navštěvující logopedii výrazně nižší oproti Praze. Zde hraje pravděpodobně roli dostupnost logopedické péče v této oblasti, ale také řada jiných faktorů. Oproti tomu je v okrese Louny užší spolupráce mezi mateřskou školou a logopedem. Dohled a intervence logopeda může výrazně pomoci při preventivním působení a zvýšit tak celkovou úroveň péče.

V porovnání péče o děti s odlišným mateřským jazykem je četnější zastoupení respondentů z Prahy, kteří se těmto dětem věnují. Na druhou stranu je v hlavním městě převážně více dětí s odlišným mateřským jazykem. Na spolupráci s rodiči se v okrese Louny soustředí v hojném počtu, kdy převládají kladné odpovědi. V Praze jsou kladné počty příznivé, avšak bylo zaznamenáno více neutrálních odpovědí a problematického vnímání spolupráce oproti Lounsku.

8.1 Zhodnocení průzkumných otázek

Otázka č. 1: Bude v hlavním městě kladen větší důraz na logopedickou prevenci a péči o vývoj řeči oproti mateřským školám z okresu Louny?

Na tuto otázku jsme hledali odpověď v dotazníkových otázkách s čísly 3, 8, 9, 11, 17 a 18.

Z průzkumného šetření vyplývá, že logopedické prevenci se věnují všichni zúčastnění respondenti z obou lokalit. Většina MŠ z obou lokalit se věnuje při logopedické prevenci všem věkovým kategoriím, avšak na Lounsku je stále mnoho škol, které se zaměřují pouze na děti v předškolním věku. Zde bych proto doporučila v rámci preventivního působení, aby alespoň nějaká forma prevence byla zařazena také u mladších dětí a nejen u „předškoláků“.

V Praze je nejčastější frontální podoba logopedické prevence, ta byla v Lounech až na druhém místě. Zde může mít vliv nižší kapacita většiny zařízení, kdy menší mateřské školy mohou mít více prostoru pro individuální péči, což je v daném případě kladným úkazem. V okrese Louny je forma individuální péče výrazně častější oproti Praze.

Většina pedagogů na Lounsku provádí logopedickou prevenci každý den, oproti tomu v Praze bylo nejvyšší zastoupení respondentů, kteří logopedickou prevenci zařazují střídavě 2x až 3x v týdnu. V případě Prahy bych uvedla, že krátká a nenáročná forma prevence může být zařazována každý den.

Ve srovnání výsledků dotazníkového šetření je v okrese Louny užší spolupráce mezi mateřskou školou a logopedem. Péče o děti s odlišným mateřským jazykem byla více pokryta v hlavním městě.

Odpověď na výzkumnou otázku v zde není jednoznačná, každá z lokalit přináší své klady a je specifická ve své péči. V porovnání lokalit však není ani jedna, která by byla v oblasti logopedické prevence výrazně omezena.

Otázka č. 2: Jakým způsobem aktuálně probíhá logopedická prevence v mateřských školách z vybraných lokalit nejčastěji?

Odpověď na tuto otázku získáme vyhodnocením dílčích otázek v dotazníku s čísly 8, 9, 10, 11, 12, 14, a 17.

Jak již bylo popsáno výše, na Lounsku je forma individuální prevence častější v porovnání s Prahou, kde převládá frontální podoba logopedické prevence. V okrese Louny provádí většina pedagogů logopedickou prevenci denně, v Praze je to spíše střídavě 2x až 3x v týdnu.

V Praze převládá logopedická prevence při řízené činnosti, zatímco v okrese Louny bývá součástí v odpoledních činnostech. Dále je v Praze znatelně častější provádění prevence formou kroužku v MŠ. V nejvyšším zastoupení pracovníků, kteří provádějí logopedickou prevenci, byli v obou lokalitách pedagogové mateřských škol.

V Lounech jsou oblasti logopedické péče dle četnosti zařazovány následovně: na nejvyšší příčce jsou dechová cvičení, druhou nejčastěji zařazovanou oblastí je rytmizace slov a říkadel, další čteně využívanou metodou je motorika mluvidel a artikulační cvičení, poté

zpěv a dramatizace, průměrně je to rozvoj hrubé motoriky a koordinace těla, na středové hranici jsou hry na rozvoj mluvních dovedností, dále rozvoj komunikačních dovedností, sluchové hry, na nižších příčkách jsou to grafomotorická cvičení a rozvoj jemné motoriky, hry na zrakové vnímání.

V Praze jsou oblasti logopedické péče dle četnosti zařazovány následovně: nejvíce jsou zařazovaná dechová cvičení, dále čteně prováděný je zpěv a dramatizace, poté rozvoj hrubé motoriky a koordinace těla, stále hojně zařazovaná je rytmizace slov a říkadel, v průměrném pásmu je to motorika mluvidel a artikulační cvičení, na středové úrovni jsou sluchové hry, s nižším průměrem se umístil rozvoj komunikačních dovedností, dále hry pro rozvoj mluvních dovedností, méně zařazovaná jsou grafomotorická cvičení a rozvoj jemné motoriky, dále pak hry na zrakové vnímání.

Otázka č. 3: Kdo se nejvíce podílí na plnění cílů a realizaci logopedické prevence v mateřské škole?

Na tuto otázku získáme odpovědi vyhodnocením dotazníkových otázek s číslem 5, 6, 12, 17.

Nejvíce se na realizaci logopedické prevence podílejí učitelé v mateřských školách, což uvedli respondenti z obou vybraných lokalit. U vzdělání respondentů převažovalo na Lounsku maturitní vzdělání a v Praze maturitní vzdělání společně s bakalářským. Z toho přibližně polovina respondentů měla alespoň minimální či částečné další vzdělání zaměřené na logopedii, kdy největší část absolvovala kurz pro logopedické asistenty. Ve srovnání výsledků dotazníkového šetření je v okrese Louny užší spolupráce mezi mateřskou školou a logopedem oproti Praze. Stále však větší podíl MŠ spolupracuje s odborníkem v této oblasti, což je jistě přínosem.

9. Návrhy pro zkvalitnění logopedické prevence

Každá z lokalit má svůj specifický přístup k logopedické prevenci. V následující kapitole přikládám možné návrhy na její zkvalitnění. Vyhodnocení výsledků průzkumu naznačuje několik klíčových bodů, na které je třeba se zaměřit při plánování logopedické prevence v mateřských školách:

1. **Vzdělání pedagogů**

Na základě vzdělání pedagogických pracovníků se odvíjí kvalita péče v daných zařízeních. Doporučení pro okres Louny: důležitá je podpora iniciativy pedagogických pracovníků a jejich zájmu o vzdělávání ze strany vedení. Zvážit možnosti spolupráce mateřských škol s místními institucemi za účelem poskytnutí více vzdělávacích příležitostí a kurzů v oblasti pedagogiky a logopedie. Doporučení pro Prahu: zaměřit se na mentorování a další podporu pro pedagogy, které by mohly být organizovány ve spolupráci s odbornými institucemi a organizacemi.

2. **Zaměření se na věkové kategorie.**

V okrese Louny se stále mnoho mateřských škol zaměřuje pouze na děti v předškolním věku v rozmezí 5-7 let. V Praze je prevence poskytována ve všech věkových kategoriích. Doporučení pro okres Louny: doporučuje se zvážit aktivní začlenění logopedické prevence i pro děti mladší 5 let, aby byly pokryty všechny věkové kategorie. Logopedická chvílka nemusí být pro mladší děti náročná, naopak lze ji vhodně zařadit formou hry či zábavného cvičení. Důležité je zvolit vhodnou motivaci a přizpůsobit její organizaci vzhledem k možnostem dětí ve třídě, tyto nápady nabízí i teoretická část této práce. Doporučení pro Prahu: pokračovat v poskytování logopedické prevence, která je dostupná všem věkovým kategoriím.

3. **Rozmanitost forem logopedické prevence:**

V Praze se více vyskytuje frontální forma prevence, zatímco prevence v okrese Louny je spíše individuální. Vhodné je zachovat tuto rozmanitost forem, které mohou vyhovovat různým potřebám dětí. Doporučení pro Prahu: udržovat flexibilitu v poskytování logopedické prevence, volit takové podmínky, které vzhledem ke složení dětí ve třídě a jejich specifickým potřebám budou nejvíce efektivní. Zde nám nejde pouze o děti s OMJ, ale více individualizovaná péče je ideální také např. při depistáži a u dětí bez zjevných a nápadných potíží. Doporučení pro okres Louny: pokračovat v podpoře individuální péče, která se jeví jako účinný způsob prevence.

4. **Záznamy o vývoji řeči:**

Doporučení pro okres Louny: záznamy o vývoji řeči by měly být součástí standardního procesu pedagogické diagnostiky a péče o děti v mateřských školách v okrese Louny. Je důležité

podporovat a motivovat pedagogické pracovníky k pravidelnému a systematickému vedení záznamů. Místní školy by měly poskytnout pedagogům dostatečné zdroje a podporu pro efektivní vedení těchto záznamů, včetně školení a metodické podpory. Doporučení pro Prahu: navzdory vyššímu počtu škol, které evidují vývoji řeči, je důležité zajistit, aby tyto záznamy byly vedeny systematicky a efektivně. Dále je vhodné podporovat spolupráci mezi školami a poradenskými zařízeními, aby byla zajištěna kvalitní péče.

5. Spolupráce s logopedem:

Na Lounsku je užší spolupráce mezi mateřskou školou a logopedem, v Praze je míra spolupráce nižší. Doporučení pro okres Louny: posilovat spolupráci mezi mateřskými školami a logopedy, aby se zvýšila účinnost logopedické prevence. Dohled a odborná spolupráce logopeda může výrazně pomoci při preventivním působení. Je tedy vhodné podporovat a rozvíjet tuto spolupráci. Doporučení pro Prahu: Zvážit možnosti zlepšení spolupráce s logopedy a zajistit, aby byli logopedové dostupní pro školy v potřebných situacích.

6. Frekvence logopedické prevence:

Ve většině mateřských škol v Praze je logopedická prevence zařazována střídavě 2x až 3x týdně, zatímco na Lounsku většina pedagogů provádí prevenci denně. Doporučení pro Prahu: zvážit pravidelné zařazování krátkých a nenáročných forem prevence, aby se zvýšila efektivita a dostupnost péče. To lze zařadit na každodenní bázi např. formou pravidelných podpůrných chviliek během dne, což lze ideálně skloubit i s individuální péčí. Doporučení pro okres Louny: pokračovat v pravidelném zařazování logopedické prevence každý den, dbát na flexibilní přístup podle konkrétních potřeb škol.

7. Podpora dětí s odlišným mateřským jazykem:

V Praze je četnější zastoupení pedagogů, kteří se věnují dětem s odlišným mateřským jazykem, v okrese Louny je toto zastoupení nižší. Doporučení pro okres Louny: zajistit podporu pro děti s odlišným mateřským jazykem a sledovat stav a účinnost preventivního působení pedagogů. Poskytnout v mateřské škole prostor pro rozvoj jazyka a řeči s pomocí vhodných prostředků a materiálů. Doporučení pro Prahu: pokračovat v poskytované péči cílené na děti s OMJ. V tomto ohledu se zaměřit také na spolupráci s rodinami takových dětí.

Zohlednění těchto doporučení by mělo vést ke zlepšení efektivity logopedické prevence v mateřských školách a k lepšímu pokrytí potřeb dětí v obou vybraných lokalitách

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala komparací logopedické prevence v mateřských školách běžného typu. Cílem práce bylo popsat a porovnat, jakým způsobem probíhá logopedická prevence v rámci mateřských škol běžného typu v okrese Louny v porovnání s mateřskými školami hlavního města Prahy. Tyto podmínky se v praktické části podařilo splnit.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo analyzovat a komparovat mezi sebou výsledky získané z průzkumného šetření. V první části se nejprve věnujeme stanovení cílů, průzkumným otázkám, metodologii a popisu vzorku respondentů.

Pro získání informací byla zvolena dotazníková metoda sběru dat. Ke komparaci logopedické prevence z dvou odlišných lokalit byly osloveny mateřské školy z hlavního města Prahy a mateřské školy z okresu Louny. Pro šíření dotazníků a byla využita emailová komunikace a samotný dotazník respondenti vyplnili vyplnit přes online platformu.

Vzorek respondentů z největší části tvořili pedagogové s dosaženým maturitním či bakalářským vzděláním a převážně z městských mateřských škol. Přibližně polovina respondentů měla alespoň minimální či částečné další vzdělání zaměřené na logopedii, z toho většina absolvovala kurz pro logopedické asistenty.

V nejobsáhlejší kapitole empirické části se věnujeme interpretaci zjištěných dat a výsledkům průzkumu. Tato část se skládá z otázek, které byly pokládány v dotazníku a z odpovědí respondentů. V grafech jsou znázorněny výsledky získaných odpovědí a v popisu porovnávané informace mezi danými územními celky. Bylo zajištěno 40 odpovědí od respondentů z každé lokality, celkem bylo tedy zaznamenáno 80 odpovědí.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že logopedická prevence je v obou lokalitách na dobré úrovni. Svědčí o tom výsledky, které ukazují, že preventivní působení v mateřských školách probíhá a je čteně zařazována do denních činností v MŠ. Prevenci provádějí nejčastěji pedagogové mateřských škol, zároveň zařízení spolupracují ve většině případů také s logopedem. Mateřské školy disponují z velké části dobrým vybavením pro realizaci prevence, pedagogové též ve většině případech vedou záznam o vývoji řeči.

Pedagogická prevence v okrese Louny je charakteristická tím, že je poskytována především dětem v předškolním věku. V mateřských školách na Lounsku je prostor pro individuální péči, což může být velkým přínosem. Prevence bývá zařazovaná do odpoledních činností a při řízené činnosti. Na Lounsku probíhá logopedická prevence každý den. Péče o děti s OMJ není tak rozsáhlá jako v Praze. Spolupráci s rodiči dítěte vnímá většina pedagogů kladně či spíše kladně.

V oblasti hlavního města je logopedická péče poskytována všem věkovým kategoriím. Nejčastěji probíhá logopedická prevence frontálně s celou třídou, často je realizována při řízené činnosti, dále pak formou kroužku v MŠ. V Praze zařazují pedagogové prevenci 2x až 3x týdně. Péče o děti s OMJ je pokrytá ve většině MŠ. Spolupráci s rodiči vnímá větší část pedagogů neutrálně či problematicky.

Použité zdroje

BEDNÁŘOVÁ J., ŠMARDOVÁ V., 2007. Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2011. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s. ISBN 978-80-251-2569-4.

BERANOVÁ, Z., 2002. *Učíme se správně mluvit: Logopedické hry a hrátky*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0257-6.

BYTEŠNÍKOVÁ, I., 2012. *Komunikace dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3008-0.

BYTEŠNÍKOVÁ, I., 2007. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 978-80-210-4454-8.

BEZDĚKOVÁ, J., 2014. *Učíme naše dítě mluvit*. 2. uprav. a doplň. vyd. Praha: Arista Books. ISBN 978-80-87867-10-5.

DLOUHÁ, O., 2017. *Poruchy vývoje řeči*. 1. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7492-314-2.

KADANÍKOVÁ, J., NEUBAUER, K., 2017. *Bilingvismus a výchova dítěte v bilingvní rodině*. Listy klinické logopedie 1.1: 3-14. [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z https://casopis.aklcr.cz/artkey/lkl-201701-0002_bilingualism-and-education-of-children-in-a-bilingual-family.php

KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie: Narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-111-02.

KLENKOVÁ, J., BOČKOVÁ B., BYTEŠNÍKOVÁ I., 2012. *Kapitoly pro studenty logopedie: Text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-229-1.

KUTÁLKOVÁ, D., 2005. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1026-9.

KUTÁLKOVÁ, D., 2011. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3687-7.

LIPNICKÁ, M., 2013. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Praha: Portál. SBN 978-80-262-0381-0.

- LECHTA, V., á kol., 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-801-5.
- LECHTA, V., 2005. *Terapie narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. překlad J. Křížová. Praha: Portál. ISBN 80-7178-961-5.
- MORÁVKOVÁ, M. a kol., 2023. *Katalog podpůrných opatření – Metodika aplikace podpůrných opatření v předškolním vzdělávání*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-629-7.
- PEUTELSCHMIEDOVÁ, A., 2009. *Logopedické poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-666-3.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J., 2009. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PRŮCHA, J., 2011. *Dětská řeč a komunikace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3603-7.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. aktual. 2021 [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>
- SMOLÍK F., SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ G., 2015. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4240-3.
- ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I., aj. 2007. *Klinická logopedie*. 2. aktual. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-340-6.
- TĚTHALOVÁ, M., 2012. *Logopedická prevence podporuje zdravý rozvoj řeči*. Informatorium 3-8 [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné z <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/informatorium-3-8/95889/logopedicka-prevence-podporuje-zdrav-y-rozvoj-rci>
- VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2 dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZAJITZOVÁ, E., 2011. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. 1. vyd. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-14-1.

Přílohy

A. Dotazník – realizace logopedické prevence

Dobrý den,

jmenuji se Barbora Tišáková a jsem studentkou Technické univerzity v Liberci. Vyplněním tohoto formuláře se zúčastníte mého dotazníkového šetření v oblasti logopedické prevence v mateřských školách běžného typu. Vaše odpovědi budou zahrnuty do praktické části mé bakalářské práce.

Předem děkuji za Váš čas a vážím si Vaší upřímnosti.

1. Vyberte lokalitu, kde se nachází Vaše mateřská škola (dále jen MŠ):

- a) ve městě
- b) na vesnici

2. Jakým počtem tříd disponuje Vaše MŠ?

- a) Jedna třída
- b) Dvě třídy
- c) Tři třídy
- d) Čtyři třídy
- e) Pět tříd

3. Věnujete se u Vás v MŠ logopedické prevenci?

ANO / NE

4. Na jaké pozici v MŠ působíte?

- a) Vedení MŠ (ředitel, zástupce)
- b) Pedagog v MŠ
- c) Asistent pedagoga
- d) Jiná pozice (uveďte)

5. Jaké je Vaše dosavadní dosažené pedagogické vzdělání?

- a) Bez pedagogického vzdělání
- b) Kurz (pedagogické minimum, pro asistenty pedagoga...)
- c) Střední vzdělání s maturitou na pedagogické škole
- d) Vyšší odborné vzdělání v oboru pedagogiky
- e) Bakalářské studium pedagogiky na vysoké škole
- f) Magisterské studium pedagogiky na vysoké škole
- g) Jiné (uveďte)

6. Jaké je Vaše dosažené vzdělání v oblasti logopedie?

- a) Žádné
- b) Momentálně se v této oblasti vzdělávám
- c) Kurz pro logopedické asistenty
- d) Vysoká škola se zaměřením na speciální pedagogiku – bakalářské studium
- e) Vysoká škola se zaměřením na speciální pedagogiku – magisterské studium
- f) Vysoká škola se zaměřením logopedii – bakalářské studium
- g) Vysoká škola se zaměřením logopedii – magisterské studium

- 7. Jaké je věkové složení tříd ve Vaší MŠ?**
- a) Třídy jsou heterogenní (s odlišným věkovým složením)
 - b) Třídy jsou homogenní (se stejným věkovým složením)
- 8. Jaké věkové kategorie se při logopedické péči v MŠ věnujete?**
- a) všem věkovým kategoriím
 - b) předškolním dětem (v rozmezí 5-7 let)
 - c) jiné
- 9. Jakým způsobem probíhá realizace logopedické nejčastěji?**
- a) Individuálně s jedním dítětem
 - b) V menších skupinách dětí
 - c) Frontálně v celé třídě
 - d) Jinak (prosím uveďte)
- 10. Kdy při denním režimu provádíte logopedickou prevenci nejčastěji?**
- a) Při ranních hrách
 - b) V komunitním kruhu
 - c) Při řízené činnosti
 - d) Při ranním cvičení
 - e) Při odpoledních činnostech
 - f) Formou kroužku v MŠ
 - g) Jiná možnost
- 11. Jak často logopedickou prevenci zařazujete?**
- a) Každý den
 - b) Střídavě 2x až 3x týdně
 - c) 1x v týdnu
 - d) Nepravidelně
- 12. Kdo provádí logopedickou prevenci ve Vaší MŠ?**
- a) Vedení MŠ (ředitel, zástupce)
 - b) Pedagog v MŠ
 - c) Asistent pedagoga
 - d) Odborník pozvaný do MŠ (logoped)
 - e) Někdo jiný
- 13. Dle Vašeho názoru, disponuje Vaše MŠ dostatečným vybavením pro realizaci logopedické prevence?**
- ANO / NE

14. Seřadte prosím oblasti, na které se nejčastěji s dětmi v praxi při logopedické prevenci zaměřujete (10 = nejvíce / 1 = nejméně):

- Motorika mluvidel a artikulační cvičení
- Sluchové hry
- Dechová cvičení
- Rytmizace slov a říkadel
- Zpěv a dramatizace
- Rozvoj hrubé motoriky a koordinace těla
- Hry na mluvní dovednosti (větné vyjadřování, rozvoj slovní zásoby, jazykový cit)
- Grafomotorická cvičení a rozvoj jemné motoriky
- Hry zaměřené na zrakové vnímání
- Rozvoj komunikačních dovedností (sdělování, vyprávění, vedení dialogu)

15. Sledujete vývoj řeči u dětí v pedagogické diagnostice?

Ano, provádíme záznam v této oblasti / Ne

16. Kolik dětí (přibližně) z Vaší třídy navštěvuje logopeda?

- a) žádné
- b) 1-2 děti
- c) 3-6 dětí
- d) 7-15 dětí
- e) Většina třídy
- f) Nevím

17. Spolupracuje Vaše MŠ s odborníkem v této oblasti?

ANO / NE

18. Věnujete speciální péči v rámci logopedické prevence i dětem s odlišným mateřským jazykem?

ANO / NE

19. Jak vnímáte spolupráci s rodiči v oblasti logopedické prevence?

- a) Kladně
- b) Spíše kladně
- c) Neutrálně
- d) Problematicky
- e) Jinak (prosím, okomentujte svou odpověď)

20. Jak vnímáte svou roli při realizaci logopedické prevence?

Doplňte své poznatky.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.